

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра цифрових технологій фінансових операцій

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: *«Облік та внутрішньогосподарський контроль
розрахунків з постачальниками та підрядниками у
ТОВ «Чорноморська іграшка»*

на здобуття ступеню вищої освіти «бакалавр»

Здобувач Волянська М.П.

4 курсу 431 групи

Керівники проф. Ткачук Г.О.
доц. Скляр Л.Б.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від ”14“ червня 2023 р., протокол №18.

Завідувачка кафедри цифрових технологій фінансових операцій

_____ проф. Ткачук Г.О.

Одеса – 2023 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *економіки бізнесу і контролю*

Кафедра *цифрових технологій фінансових операцій*

Ступінь вищої освіти *“бакалавр”*

Спеціальність *071 “Облік і оподаткування”*

Освітня програма *“Облік і аудит”*

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Зав. кафедри
цифрових технологій
фінансових операцій**

“ ___ ” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Волянської Марини Петрівни

-
1. Тема роботи: ***«Облік та внутрішньогосподарський контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками у ТОВ «Чорноморська іграшка»***

Затверджена наказом ОНТУ від 07 квітня 2023 р. наказ № 139-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи ***14 червня 2023 р.***
3. Вихідні дані до роботи: ***Звітні дані про діяльність підприємства за 2019-2020р.р.***

-
4. Перелік питань, які потрібно розробити: ***Теоретичні основи обліку та контролю об'єкту дослідження. Техніко-економічна характеристика діяльності підприємства за 2019-2020 роки. Особливості організація бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку і контролю об'єкту дослідження на ньому. Висновки та пропозиції.***

-
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) –

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 15 лютого 2023 р.

Керівник _____ проф. Ткачук Г.О.

Керівник _____ доц. Скляр Л.Б.

Завдання прийняв до виконання _____ Волянська М.П.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи	15.02.23 - 20.04.23	
2. Техніко-економічна характеристика діяльності підприємства	21.04.23 - 15.05.23	
3. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку і контролю за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому	16.05.23 - 05.06.23	
4. Оформлення кваліфікаційної роботи	06.06.23 - 13.06.23	

Здобувач-дипломник _____ Волянська М.П.

Керівник роботи _____ проф. Ткачук Г.О.

Керівник роботи _____ доц. Скляр Л.Б.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-дипломник Волянська М.П. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Облік і внутрішньогосподарський контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками у ТОВ «Чорноморська іграшка»

Робота складається із вступу, трьох розділів і висновку.

В першому розділі кваліфікаційної роботи розкрито теоретичні основи обліку. Розглянуто бухгалтерський облік розрахунків з постачальниками й підрядниками відповідно до Національних стандартів бухгалтерського обліку, а також розглянуто особливості обліку розрахунків по різних формах договорів та контрактів

В другому розділі здійснюючи аналіз виробничо-господарської діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка» було проаналізовано діяльність підприємства за 2019-2020 р.р.

У третьому розділі роботи розглянуто порядок документального оформлення й бухгалтерського обліку та контролю розрахунків з постачальниками й підрядниками в ТОВ «Чорноморська іграшка».

У висновках наведені конкретні пропозиції щодо поліпшення ефективності діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка».

Кваліфікаційна робота містить :

текстової частини	- 76
таблиць	- 27
рисунків	- 9
додатків	- 6

ЗМІСТ

С.

Вступ	5
1. Теоретичні основи обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками	8
1.1. Економічна сутність і нормативно-правова база обліку розрахунків з постачальниками й підрядниками	8
1.2. Види й форми розрахунків та притензійно-позовна робота при розрахунках з постачальниками і підрядниками	19
1.3. Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з постачальниками й підрядниками	27
2. Економічний аналіз господарської діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка»	27
2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства	27
2.2. Аналіз діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка»	41
3. Бухгалтерський облік розрахунків з постачальниками та підрядниками у ТОВ «Чорноморська іграшка»	57
3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві	57
3.2. Документальне оформлення та облік розрахунків з постачальниками й підрядниками у ТОВ «Чорноморська іграшка»	60
3.3. Внутрішньогосподарський контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві	75
Висновки та пропозиції	74
Список використаних джерел	77
Додатки	83

ВСТУП

Господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання пов'язана з придбанням активів та послуг з використанням грошових та не грошових форм розрахунків. Однією з важливих передумов подальшої діяльності підприємства є процес постачання, що тісно пов'язаний з розрахунковими операціями, а саме з постачальниками та підрядниками, які можуть призводити до утворення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Розмір заборгованості підприємства впливає на фінансову стійкість, незалежність та платоспроможність підприємства. Важливою складовою управління підприємством є організація детального обліку необхідної інформації про стан розрахунків, що формується в системі бухгалтерського обліку та її надання зацікавленим сторонам з метою прийняття рішень. Тому забезпечення правильності ведення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками потребує певних облікових процедур та детального контролю цих зобов'язань.

Важлива роль в реалізації цієї задачі відводиться організації бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками на підприємстві.

Здобувачка	Волянська М.П.			КРБ.ЦТФО.139-03.1.10			
				Текстова частина	Стад		Стор.
Керівник	Ткачук Г.О.					5	88
Керівник	Скляр Л.Б.				ОНТУ		
Зав.каф.	Ткачук Г.О.						

Оскільки взаємовідносини між підприємствами регулюються двосторонніми угодами, то при організації обліку потрібно забезпечити виконання умов, зазначених в таких угодах.

Численні розрахунки з постачальниками і підрядниками займають особливе місце в кредиторській заборгованості. Кредиторська заборгованість надає можливість підприємству тимчасово користуватися запозиченими коштами, але з іншого боку - зменшує показники платоспроможності і ліквідності. Наявність простроченої заборгованості може призвести до погіршення іміджу підприємства. Але при правильному управлінні кредиторською заборгованістю можна усунути негативні наслідки її наявності. Це можливе за умови правильно організованої системи обліку й аналізу кредиторської заборгованості.

Попри те, що на сьогодні існує більш-менш сформована методологічна основа обліку зобов'язань перед контрагентами, що постачають товарно-матеріальні цінності та надають послуги, виникає низка питань щодо формування інформаційної бази для облікового апарату та керівництва з метою контролю вхідних та вихідних потоків задля формування фінансових планів у розрахунках.

Питання зобов'язань перед постачальниками й підрядниками та шляхи вдосконалення їх бухгалтерського обліку досліджено у багатьох працях вітчизняних вчених, а саме Ф. Ф. Бутинця, В. В. Мушинського, І. В. Орлова, В. М. Прохорова, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, В. М. Фендика, З. Хмельницької.

Попри ґрунтовність наявних досліджень, залишаються суперечливі моменти щодо деяких особливостей облікового процесу поточних зобов'язань у частині розрахунків з постачальниками та підрядниками. Потребує доопрацювання з метою кращого усвідомлення методика процедури облікового забезпечення контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка на базі вивчення законодавчої, нормативної і спеціальної літератури, з застосуванням практичних матеріалів підприємства пропозиції щодо удосконалення організації обліку та контролю розрахунків з постачальниками підприємства.

Для досягнення поставленої мети необхідно **вирішити наступні завдання:**

✓ розкрити економічну суть поточних зобов'язань та їх класифікацію та пвдрядниками;

✓ визначити роль і місце розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками;

✓ проаналізувати нормативно-правове регулювання контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками;

✓ розглянути організацію обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві;

✓ розглянути документування господарських операцій з обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві;

✓ описати синтетичний та аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві;

✓ визначити методику проведення контролю та інформаційне забезпечення розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві;

Об'єктом дослідження в кваліфікаційні роботі є бухгалтерський, фінансовий та податковий облік і внутрішньогосподарський контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками у ТОВ «Чономорська іграшка».

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і практичних питань обліку, аналізу і контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками у ТОВ «Чорноморська іграшка».

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

1.1. Економічна сутність і нормативно-правова база обліку розрахунків з постачальниками й підрядниками

Діяльність будь-якого підприємства пов'язана з певною сукупністю процесів які складають кругообіг коштів на підприємстві. Серед цих процесів чільне місце займає процес постачання, як початкова стадія кругообігу. Процес придбання предметів та засобів виробництва є важливою передумовою для здійснення основної діяльності підприємства і одним із основних господарських процесів кругообігу капіталу, який здійснюється в ході нормального операційного циклу діяльності будь-якого підприємства.

Крім закупівлі цінностей, в ході господарської діяльності, у господарюючих суб'єктів виникає також необхідність придбання різного роду робіт та послуг і тоді підприємства вступають у відносини з підрядниками.

Отже, основними контрагентами підприємств при закупівлі предметів та засобів праці є постачальники, а при отриманні робіт та послуг - підрядники.

Зобов'язання підприємства за розрахунками з постачальниками та підрядниками – це короткострокові зобов'язання, що виникають під час постачання продукції чи наданні послуг [40]. Такі зобов'язання погашаються згідно з договорами про купівлю-продаж товарів, що укладаються з постачальниками чи підрядниками.

Однією з найбільш суттєвих складових поточних зобов'язань є заборгованість перед постачальниками та підрядниками, яка є зобов'язанням господарюючого суб'єкта перед кредиторами за отримані товарно-матеріальні цінності, основні засоби, нематеріальні активи, роботи (послуги) тощо [18].

Кредиторська заборгованість перед постачальниками та підрядниками утворюється шляхом придбання матеріальних цінностей з відстрочкою платежу (так званий товарний кредит), а при застосуванні попередньої або авансової оплати у покупця виникає дебіторська заборгованість за виданими авансами.

До постачальників прийнято відносити фізичних та юридичних осіб, які здійснюють постачання сировини, матеріалів, палива, будівельних матеріалів, малоцінних та швидкозношуваних предметів, товарів, необоротних активів чи інших цінностей.

Підрядниками виступають спеціалізовані підприємства або фізичні особи,

які на підставі договорів підряду виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні, ремонті, реконструкції та модернізації об'єктів необоротних активів.

Процес постачання (придбання) – це сукупність операцій, спрямований на забезпечення підприємства предметами та засобами праці, необхідними для здійснення господарської діяльності.

Основне завдання процесу постачання полягає в забезпеченні потреб виробничого процесу в ресурсах – сировині, матеріалах, паливі, тарі, запасних частинах, малоцінних і швидкозношуваних предметах тощо. Таким чином, процес постачання предметів праці є важливою передумовою здійснення основної діяльності підприємства. Цей процес має відбуватися безперервно й рівномірно, оскільки надлишок або нестача цінностей негативно впливає на кінцевий результат господарської діяльності.

Постачання може здійснюватися із певними особливостями, що розкриваються у видах постачання (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Види постачання [14]

Види	Характеристика
Поставка	Особливий вид купівлі-продажу: оплачувана передача товарів продавцем (постачальником) покупцеві(замовникові)
Поставка відфактурована	Поставка, що є наслідком реально здійсненої угоди, заякою виписано та подано покупцеві товарний документ (рахунок із переліком, відправленого товару чи наданих послуг із зазначенням їх вартості, дати виписування, назвий адреси продавця і покупця, іншими даними)
Поставка негайна	Умова угоди купівлі-продажу, за якою куплений товар передають покупцеві безпосередньо після укладання угоди
Поставка невідфактурована	Надходження матеріальних цінностей на підприємство (доорганізації, установи) без рахунків постачальників, їх оприбутковують за актами приймання. Після надходження документів постачальників записи сторнують і показують фактичну вартість поставки
Постачання складське	Форма матеріально-технічного постачання, за якої надходження продукції від підприємства-виробника до підприємства-споживача здійснюється через бази та склади постачально-збутових організацій. Складське постачання зумовлює для підприємства-споживача додаткові витрати, пов'язані з переробкою та зберіганням товарів на складах
Постачання транзитне	Форма матеріально-технічного постачання, за якої підприємство-виробник здійснює поставки безпосередньо підприємству-споживачеві, не використовуючи баз таскладів постачально-збутових організацій. На відміну від складського постачання, транзитне постачання забезпечує скорочення часу перебування засобів виробництва у сфері обігу, зниження витрат на завантажувально-розвантажувальні роботи й на зберігання товарів на складах

Статтею 264 Господарського кодексу України передбачено, що матеріально-технічне постачання та збут продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання як власного виробництва, так і придбаних в інших суб'єктів господарювання, здійснюються шляхом укладання договорів купівлі-продажу [7].

Договір – це домовленість двох або більше сторін, яка спрямована на встановлення, зміну або припинення їх цивільних прав та обов'язків [47].

Господарські зв'язки - це необхідна умова діяльності підприємства, тому що вони забезпечують безперебійність постачання, безперервність процесу виробництва і своєчасність відвантаження, а так само реалізації продукції (робіт, послуг).

Оформляються і закріплюються господарські зв'язки договорами, згідно яким одне підприємство виступає постачальником товарно-матеріальних цінностей, робіт чи послуг, а інше їх покупцем, споживачем, а значить і платником. У договорах зазначаються: вид матеріальних цінностей, що поставляються, виконуваних робіт і послуг; комерційні умови постачання; кількісні і вартісні показники постачань; терміни відвантаження матеріальних цінностей (виконання робіт послуг); порядок розрахунків (умови платежів) між підприємством і постачальниками (підрядчиками). До постачальників та підрядників відносять організації, що поставляють сировину й інші товарно-матеріальні цінності, надають різні види послуг (відпустка електроенергії, пари, води й ін.) і виконують різні роботи (капітальний і поточний ремонт основних засобів і ін.).

Постачальник - юридична чи фізична особа, товаровиробник, торговець, що забезпечує постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, будівельних матеріалів, запчастин, товарів), надання послуг (постачання електроенергії, газу, води, пари тощо), виконання робіт (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо) покупцям відповідно до замовлень, заявок, угод, договорів.

Підрядники - спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво. Підприємство, яке замовляє дані роботи, виступає в ролі замовника.

Основним документом, що регулює відносини між замовником і генеральним підрядником протягом усього періоду будівництва, є генеральний договір підряду. Договори підряду укладають відповідно до вимог Цивільного кодексу

України (ЦК). Статтею 332 ЦК визначено, що за договором підряду підрядник зобов'язується виконати на свій ризик певну роботу із завдання замовника з нього або своїх матеріалів. У свою чергу, і замовник зобов'язується прийняти й оплатити виконану роботу [45].

Якщо підрядник виконує роботу зі своїх матеріалів, він відповідає за якість матеріалів. Якщо робота виконується повністю або частково з матеріалу замовника, підрядник відповідає тільки за неправильне використання даного матеріалу. Але в цьому випадку підрядник зобов'язано представити замовникові звіт про використання матеріалів, а також повернути надлишки матеріалів, якщо такі будуть.

Після укладання договору підряду генеральний підрядник і замовник підписують кошторис витрат по об'єкту будівництва. Якщо в процесі будівництва виникла необхідність значно перевищити складений раніше кошторис, генпідрядник зобов'язаний вчасно попередити про це замовника. У цьому випадку замовник має право відмовитися від договору, відшкодувавши підрядникові понесені їм витрати. Якщо підрядник не попередив замовника про перевищення кошторису, він зобов'язаний виконати роботу, не вимагаючи відшкодування надкошторисних витрат.

Договір підряду укладається замовником з генеральним підрядником на весь період будівництва, розширення, реконструкції й технічного переозброєння підприємств, будинків і споруд або їх частин.

За договором підряду замовник зобов'язаний:

- надати генеральному підрядникові майданчик для будівництва підприємства, будинку, спорудження й передати йому затверджену у встановленому порядку проектно-кошторисну документацію, забезпечити своєчасне відкриття й безперервність фінансування будівництва й оплату виконаних будівельно-монтажних робіт;

- здійснити комплектну передачу генеральному підрядникові устаткування, матеріалів і виробів, поставка яких покладена на замовника, відповідно до графіків їх передачі, суворо пов'язаних зі строками виконання будівельно-монтажних робіт і запровадження в дію об'єктів;

- забезпечити в погоджені з генеральним підрядником строки виконання робіт за договорами, укладеним замовником безпосередньо з монтажними або іншими спеціалізованими будівельними організаціями.

Замовник також здійснює контроль і технічний нагляд за відповідністю обсягу й вартості виконаних робіт проектам і кошторисам, не втручаючись при цьому в оперативно-господарську діяльність підрядника. При виявленні відхилень від затвердженої проектно-кошторисної документації, а також від робочої документації замовник повинен видати припис підрядникові про усунення допущених відхилень, а в необхідних випадках - про призупинення робіт. У цьому випадку замовник має право не оплачувати дані роботи до усунення відхилень.

У свою чергу, генеральний підрядник, відповідно до договору, зобов'язаний:

- побудувати передбачені планом і титульним списком об'єкти будівництва відповідно затвердженій проектно-кошторисній документації;
- забезпечити виконання будівельно-монтажних робіт у відповідності з будівельними нормами й правилами;
- здати замовникові закінчені об'єкти будівництва.

Замовник підписує договір підряду, як правило, з однієї будівельно-монтажною організацією - генеральним підрядником. У свою чергу, генеральний підрядник має право укласти договір субпідряду на виконання окремих видів і комплексів робіт з іншими будівельними й спеціалізованими організаціями. Виконання обов'язків замовника по роботах, на які укладений договір субпідряду, покладає на генерального підрядника, а обов'язки підрядника - на субпідрядника.

Генеральний підрядник несе перед замовником відповідальність за виконання всіх робіт, виконаних ним і субпідрядниками. Субпідрядники несуть відповідальність перед генеральним підрядником за виконання видів і комплексів робіт в обсягах і в строки, узгоджені в договорах субпідряду відповідно до графіків виробництва будівельно-монтажних робіт.

Вартість робіт за договором підряду визначається на підставі договірної ціни на об'єкти будівництва. Розрахунки проводяться на підставі підписаної замовником довідки про собівартість виконаних підрядних робіт і витрат за формою № КБ-3, затвердженої Наказом № 26/5. Відповідно до неї, довідка за формою № КБ-3 застосовується для розрахунків із замовниками за виконані роботи.

Складається вона у двох екземплярах. Перший - для підрядника, другий - для замовника. На вимогу банку, що фінансує, складається третій екземпляр.

Довідка за формою КБ-3 складається щомісяця фахівцями будівельного підприємства, якщо у звітному періоді виконуються будівельні й монтажні роботи, роботи з капітального й поточного ремонту будинків і споруд, інші підрядні роботи, і пред'являється генпідрядником замовникові (забудовникові), субпідрядником - генпідрядникові.

Узагальнене відображення процесів взаємовідносин підряду наведено на рис. 1.1.

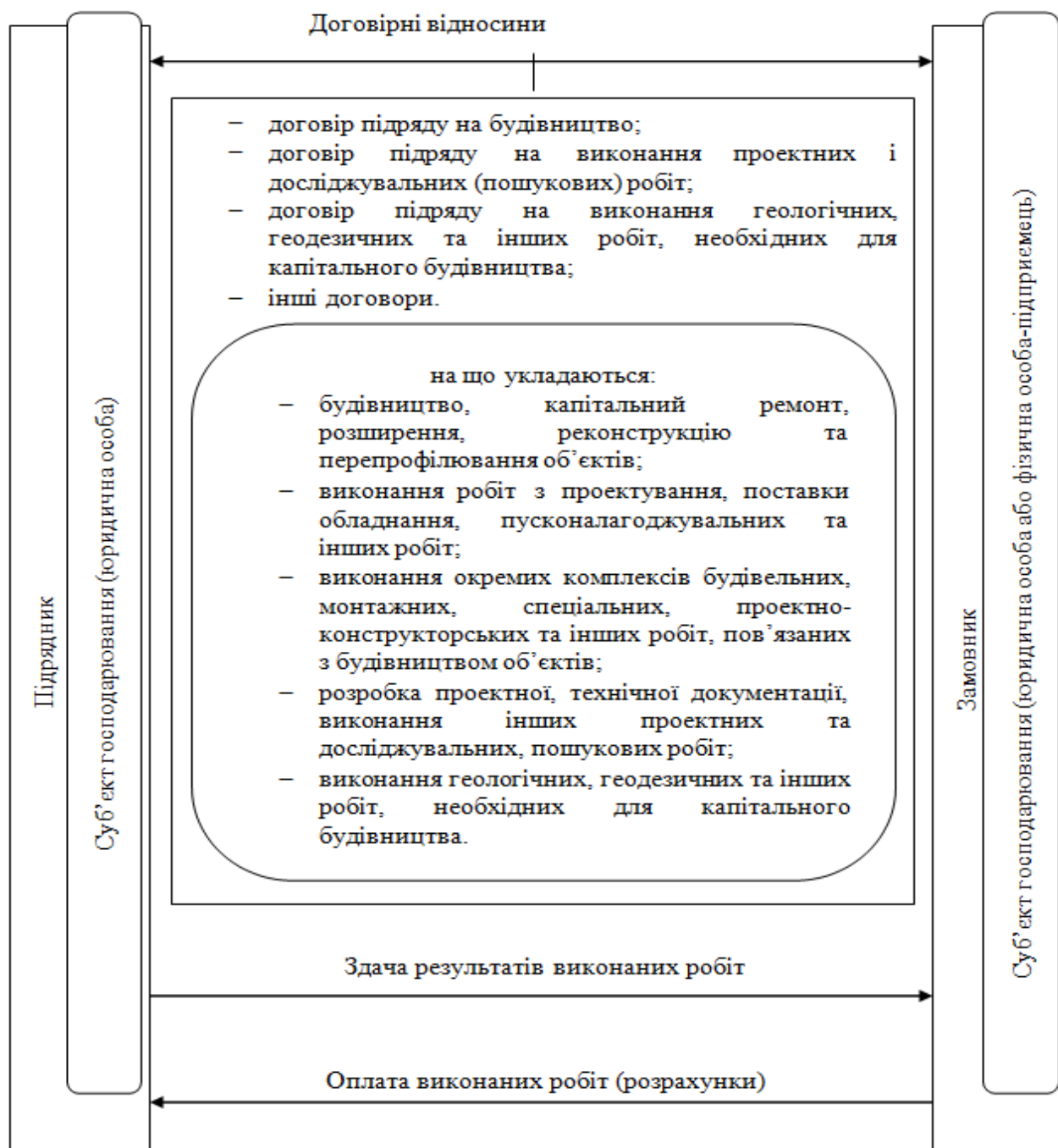

Рис. 1.1 - Взаємовідносини між сторонами при підряді*

Поняття розрахунки та заборгованість в переважній більшості містять посилення на зобов'язання: розрахунки виникають за зобов'язаннями або зобов'язання впливають з розрахунків, заборгованість - це зобов'язання або навпаки. Тобто є необхідність визначити місце кожного з понять та взаємозв'язки між ними. Зобов'язання мають масштабний характер, проникають в усі сфери діяльності підприємства та виникають з моменту прийняття будь-якого рішення, але не кожне зобов'язання є дійсним. У разі прийняття рішення про практичну реалізацію зобов'язання, яке передбачає обмін ресурсами, та набуття ним юридичного оформлення, його можна вважати фінансовим. Виконання фінансового зобов'язання відбувається через систему розрахунків, які виникають та припиняються в момент руху тих чи інших ресурсів (або грошових коштів, або товарів, робіт, послуг). Стан розрахунків в будь-який момент їх існування характеризується дебіторською та кредиторською заборгованістю для кожного учасника. Існують різні визначення поняття в нормативних документах з бухгалтерського обліку, зокрема, в П(С)БО 1 зазначено, що [10]:

Зобов'язання - заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

Заборгованість - це стан розрахунків за фінансовими зобов'язаннями на будь-який момент часу.

Кредиторська заборгованість - тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі.

Кредитори - юридичні і фізичні особи, яким внаслідок минулих подій підприємство заборгувало певні суми коштів, їхніх еквівалентів чи інших активів.

У бухгалтерському обліку зобов'язання підрозділяються на: довгострокові; поточні; забезпечені; непередбачені.

До довгострокових зобов'язань відносять: довгострокові кредити банків, інші довгострокові фінансові зобов'язання, відстрочені податкові зобов'язання, інші довгострокові зобов'язання.

Зобов'язання, на яке нараховуються відсотки і яке підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, слід розглядати як довгострокове якщо первісний строк погашення перевищив дванадцять місяців і на дату складання фінансової звітності існує домовленість про переоформлення цього зобов'язання на довгострокове.

Довгострокове зобов'язання за кредитною згодою (якщо останнє передбачає погашення зобов'язання на вимогу кредитора (позикодавця) у випадку порушення певних умов, пов'язаних з фінансовим станом позичальника), умови якого порушені, вважається довгостроковим якщо:

- позикодавець до складання фінансової звітності погодився не вимагати погашення зобов'язання внаслідок порушення;

- не очікується виникнення подальших порушень кредитної угоди протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі по їх справжній вартості. Визначення справжньої вартості залежить від умов і виду зобов'язання.

Поточні зобов'язання включають: короткострокові кредити банків; поточну заборгованість по довгострокових зобов'язаннях; короткострокові векселі видані; кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги; поточну заборгованість по розрахунках з отриманих авансів; по розрахунках з бюджетом; по розрахунках з позабюджетними платежами; по розрахунках по страхуванню; по розрахунках по оплаті праці; по розрахунках з учасниками; по розрахунках по внутрішніх розрахунках; інші поточні розрахунки. Поточні зобов'язання відображаються в балансі по сумі погашення.

Забезпечення можуть створюватися для відшкодування наступних (майбутніх) витрат на: оплату відпусток працівникам; додаткове пенсійне забезпечення; доповнення гарантійних зобов'язань; реструктуризацію; виконання зобов'язань по обтяжених контрактах і т.п. Суми створених забезпеченні визнаються витратами.

Забезпечення створюється при виникненні внаслідок минулих подій зобов'язання, погашення якого, імовірно, приведе до зменшення ресурсів, що втілюють економічні вигоди, і якщо його оцінка може бути розрахунково визначена. Забороняється створювати забезпечення для покриття майбутніх збитків від діяльності підприємства.

Сума забезпечення визначається по обліковій оцінці ресурсів (за винятком суми очікуваного відшкодування), необхідних для погашення відповідного зобов'язання, на дату балансу. Забезпечення використовується для відшкодування лише тих витрат, для покриття яких воно було створено.

Залишок забезпечення переглядається на кожну дату балансу і якщо буде потреба коректується (збільшується або зменшується). У випадку відсутності

ймовірності вибуття активів для погашення майбутніх зобов'язань сума такого забезпечення підлягає сторнуванню.

У господарській діяльності підприємств виникають обставини, які впливають на не своєчасне виконання зобов'язань або взагалі припиняють здійснення. Такими обставинами можуть бути тимчасова або стійка фінансова неплатоспроможність, банкрутство, надзвичайні події. Це означає, що під час здійснення операцій із розрахунків із постачальниками та підрядниками у бухгалтерському обліку може виникати як дебіторська заборгованість (у разі здійснення передоплати), так і кредиторська заборгованість (за умови такої оплати або іншого погашення зобов'язань). Виконання своєчасної перевірки розрахунків із постачальниками та підрядниками, попередження прострочення кредиторської заборгованості мають бути основою в організації обліку.

Виходячи з цього, можна було визначено основні завдання організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками (рис.1.2).

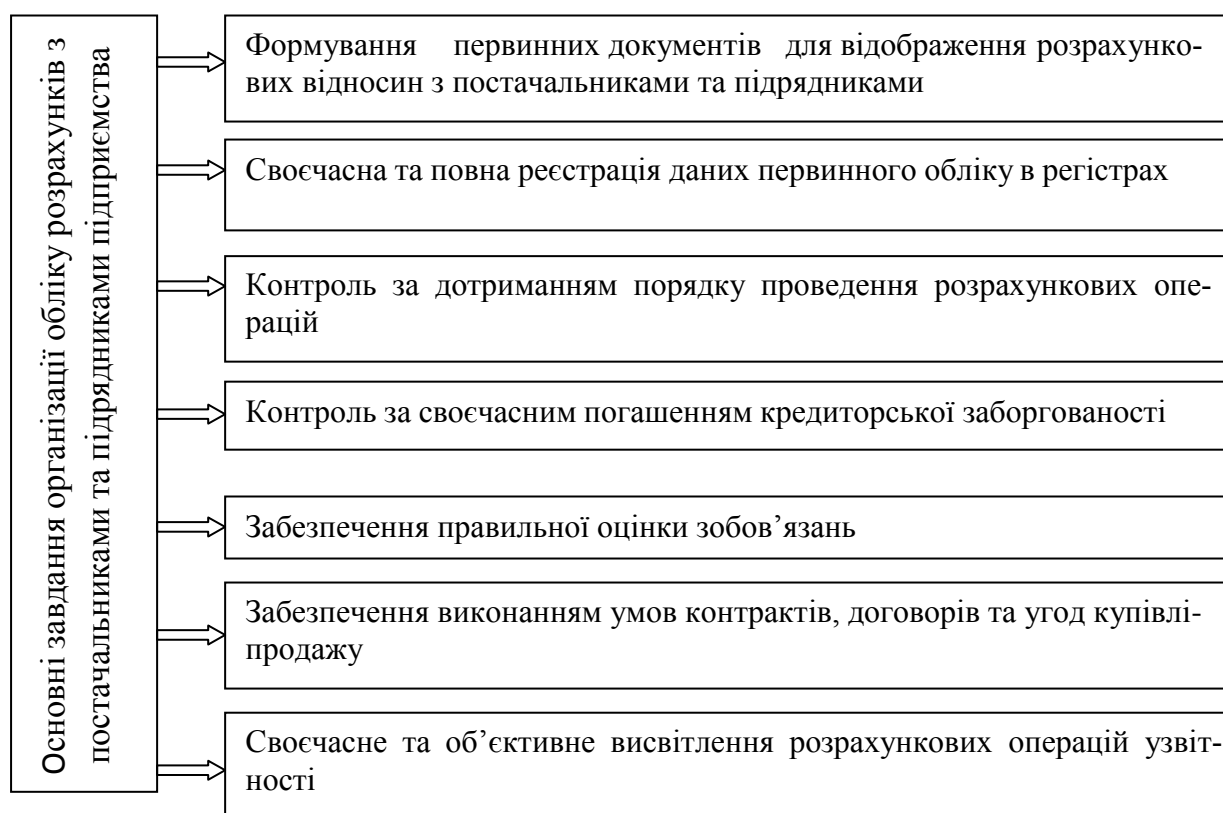

Рис. 1.2 - Основні завдання організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства*

Налагоджена система обліку та організація своєчасного контролю за станом розрахунків на підприємствах забезпечить виконання обліком всіх вище перерахованих завдань та своєчасне прийняття управлінських рішень. При цьому

раціональний облік та якісний контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками можливий лише за умови дотримання законодавства, що регламентує проведення розрахунків запевними видами та формами.

Важливим складовим чинником успішного функціонування розрахунків з постачальниками та підрядниками є нормативно-правова база, орієнтована на створення сприятливих умов для ефективної діяльності та забезпечення своєчасного завершення розрахунків між суб'єктами господарювання.

Методологічні засади формування та обліку інформації про кредиторську заборгованість, а також вимоги щодо її розкриття у фінансовій звітності визначено відповідно у П(С)БО 11 «Зобов'язання». Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду [12].

На розмір зобов'язань можуть вплинути валютні курси, що відображається у П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [6].

У міжнародній практиці порядок визначення та відображення короткострокових зобов'язань визначається відповідно до МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [9].

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування встановлюють позначення та порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність та рух активів, капіталу, зобов'язань підприємств, організацій та інших юридичних осіб (крім банків та бюджетних установ) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності [22].

План рахунків бухгалтерського обліку є переліком рахунків і схем реєстрації і групування на них фактів фінансово-господарської діяльності. Згідно Інструкції для обліку зобов'язань призначений клас 5 «Довгострокові зобов'язання» та 6 «Поточні зобов'язання» Плану рахунків, склад яких відповідає структурі довгострокових та поточних зобов'язань [13].

Характеристика основних законодавчих актів, що регулюють порядок розрахунків з постачальниками та підрядниками наведена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 - Кодекси і Закони України, що регламентують порядок здійснення розрахунків з постачальниками та підрядниками*

№ з/п	Назва нормативного акту	Характеристика
1.	Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI [23]	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.
2.	Цивільний Кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV [45]	Визначає правові засади регулювання договірних правовідносин між суб'єктами підприємницької діяльності (юридичними особами) їх права та обов'язки.
3.	Господарський кодекс України від 13.03.12р. № 4495-IV [7]	Визначає митну політику держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.
4.	Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [31]	Визначає правові засади регулювання, організації ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності в Україні. Складається з п'яти розділів: загальні положення; державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
5.	Закон України від 05.04.2001 р. № 2374-XII, «Про обіг векселів в Україні» [34]	Визначає особливості обігу векселів в Україні, який полягає у видачі переказних та простих векселів, здійсненні операцій з векселями та виконанні вексельних зобов'язань у господарській діяльності
6.	Закон України від 05.04.2001 р. № 2346 «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [35]	Визначає загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, поняття та загальний порядок проведення переказу коштів в межах України, а також встановлює відповідальність суб'єктів переказу (ст. 6); встановлює коло осіб, яким банки мають право відкривати рахунки, а також орган (Національний банк України), який встановлює порядок відкриття банками рахунків та їх режими (ст.7)
7.	Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX «Про платіжні послуги» [33]	Визначає поняття та загальний порядок виконання платіжних операцій в Україні, встановлює виключний перелік платіжних послуг та порядок їх надання, категорії надавачів платіжних послуг та умови авторизації їх діяльності, визначає загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, загальні засади випуску та використання в Україні електронних грошей та цифрових грошей Національного банку України, установлює права, обов'язки та відповідальність учасників платіжного ринку України, визначає загальний порядок здійснення нагляду за діяльністю надавачів платіжних послуг, надавачів обмежених платіжних послуг, порядок здійснення оверсайта платіжної інфраструктури.

* складено автором з використанням джерел [23.45.7.31.34.35.33]

1.2. Види й форми розрахунків та притензійно-позовна робота при розрахунках з постачальниками і підрядниками

Форма взаємовідносин між постачальником і покупцем, визначається підписаним контрактом і визначає, яким чином будуть проводитися розрахунки з постачальниками. Так, договір купівлі – продажу передбачає грошові розрахунки, бартерний договір або договір міни – розрахунки за допомогою обміну товарами, у деяких випадках розрахунки можуть проводитися одночасно з використанням коштів і обміном товарами.

Можливі види й форми розрахунків по товарних операціях за отримані матеріальні цінності й виконані роботи, надані послуги показані в додатку А.

Грошові форми розрахунків підрозділяються на готівкові й безготівкові. Безготівкові розрахунки найбільше часто використовуються в торговельній практиці. Вони можуть здійснюватися із застосуванням різних платіжних засобів: платіжні доручення; платіжні вимоги-доручення; чеки; акредитиви; векселі; платіжні вимоги; інкасові доручення (розпорядження); банківські платіжні картки. За назвою платіжного засобу називається і форма розрахунку, яку застосовує підприємство (рис. 1.3)

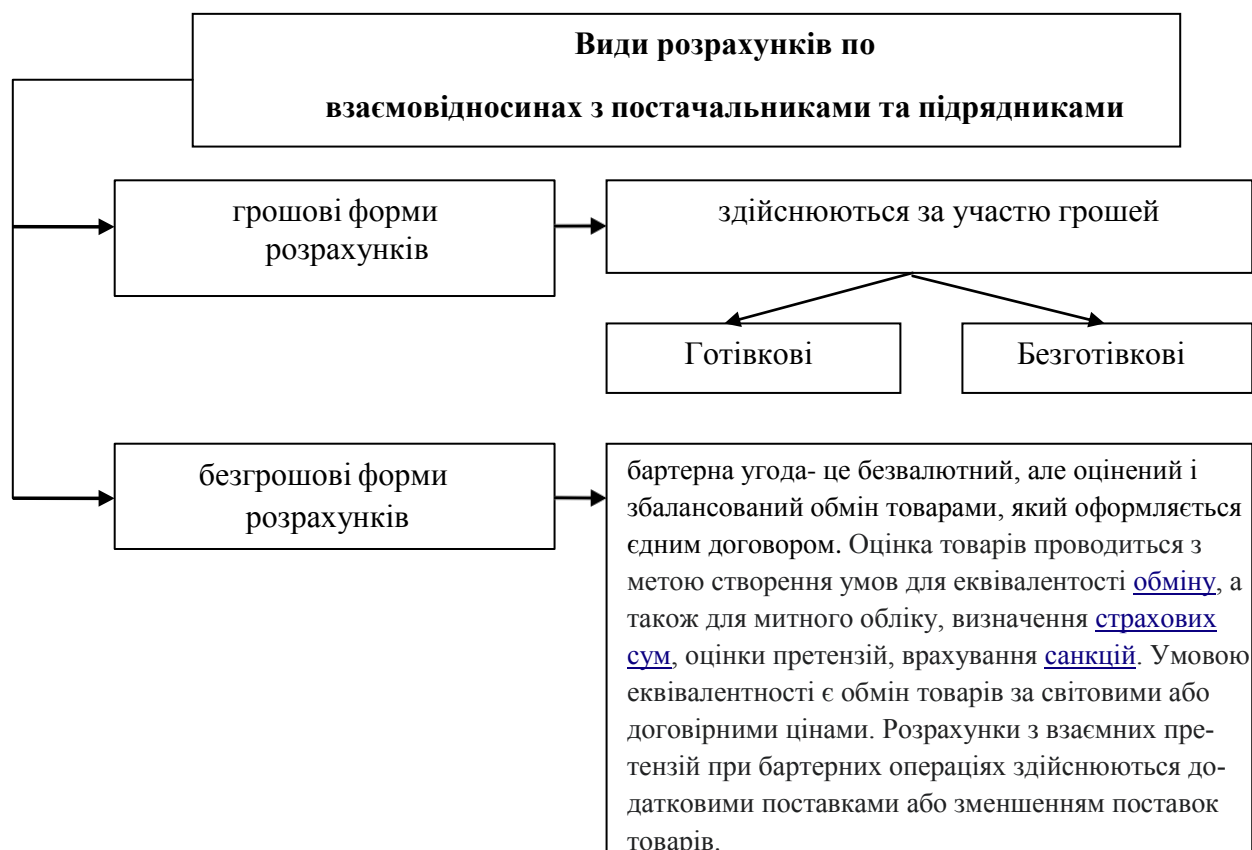

Рис. 1.3 - Види розрахунків з постачальниками та підрядниками*

На сьогоднішній день, законодавство України дозволяє суб'єктам господарювання самостійно обирати форми розрахунків і закріплювати їх в підписаних угодах.

Грошові розрахунки здійснюються або у формі безготівкових платежів або у формі платежів готівкою. Усі безготівкові розрахунки здійснюються через установу банку, готівка - через касу підприємств. В основному здійснюються безготівкові розрахунки. Для здійснення розрахунків у грошовій формі підприємство відкриває в установі банку рахунок.

Уповноважені банки здійснюють міжнародні розрахунки у формі: документарного акредитива; інкасо; банківського переведення; інших формах, що мають місце в міжнародній банківській практиці.

Безготівкові розрахунки - це платежі, які здійснюються без використання грошових купюр чи монет, шляхом перерахування коштів між банківськими рахунками або між електронними гаманцями.

Для безготівкових платежів використовують електронні розрахункові документи цифровій формі, який передається клієнтом до банку дистанційно, але можуть бути надруковані. Дистанційне обслуговування здійснюється за допомогою систем клієнт-інтернет-банк та мобільного банкінгу.

У всьому світі розвиток економіки характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів [19]. Використання безготівкових розрахунків призводить до економії витрат на їх здійснення, прискорення здійснення розрахункових операцій та руху грошових коштів. При безготівкових розрахунках грошова маса акумулюється в банках, і створюються умови для контролю за їх цільовим використанням. Безготівкові розрахунки - швидкий, зручний та безпечний спосіб оплатити товари та послуги. Розширення сфери безготівкових розрахунків сприяє прозорості платежів та економічному росту країни.

Правила для здійснення безготівкових розрахунків встановлює [Національний банк України](#). Види безготівкових розрахунків визначаються законами та прийнятими на їх основі нормативно-правовими актами Національного банку України. Національний банк України підтримує рух економіки України до безготівкових розрахунків і сприяє розвитку платіжної інфраструктури.

Відповідно до ст. 51 Закону України «Про банки і банківську діяльність» безготівкові розрахунки проводяться на підставі розрахункових документів на

паперових носіях або в електронному вигляді. Банки в Україні можуть використовувати як платіжні інструменти платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, векселі, чеки, банківські платіжні картки та інші дебетові і кредитові платіжні інструменти, що застосовуються в міжнародній банківській практиці.

Громадяни та організації можуть здійснюють безготівкові розрахунки в Україні, використовуючи: розрахунковий документ, платіжні інструменти (емісійні), електронні гроші, документарні операції та інструменти.

Розрахунковий документ - це документ, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунку платника на рахунок отримувача. Розрахунковий документ може бути у паперовому або електронному вигляді. До розрахункових документів відносяться платіжне доручення, платіжна вимога, платіжна вимога-доручення, меморіальний ордер.

Платіжне доручення – розрахунковий електронний інструмент, який передає банку запит на виконання переказу певної грошової суми зі свого рахунку на рахунок отримувача.

Платіжна вимога – розрахунковий електронний інструмент, який передає вимогу списати певну суму з рахунку платника на рахунок отримувача.

Платіжна вимога-доручення – розрахунковий документ, який одночасно містить вимогу сплатити грошову суму з рахунку платника, та доручення платника до банку відправити цю суму зі його рахунку на рахунок отримувача.

Меморіальний ордер – внутрішньобанківський розрахунковий документ, який складається банком з метою оформлення операцій щодо списання коштів з рахунку платника.

Починаючи із 01.08.2022 року чинним є Закон України "Про платіжні послуги" від 30.06.2021 р. № 1591-IX, згідно з яким вводиться в дію новий порядок виконання платіжних операцій. Під платіжною операцією розуміють будь-яке внесення, переказ або зняття коштів незалежно від правовідносин між платником і отримувачем, які є підставою для цього. З 1 квітня 2023 року громадяни та організації можуть здійснювати безготівкові розрахунки в Україні, використовуючи *платіжну інструкцію* - документ, що використовується для ініціювання платіжної операції з рахунку платника на рахунок отримувача. Платіжна інструкція може бути оформлена в електронній або паперовій формі. Форма, порядок надання платіжної інструкції, засоби дистанційної комунікації для ініціювання платіжних операцій визначаються умовами договору між користувачем і надавачем платіжної послуги [48].

Електронний платіжний засіб (ЕПЗ) - це платіжний інструмент, який надає його держателю можливість отримати інформацію про належні держателю кошти та ініціювати їх переказ. До електронних платіжних засобів відносяться платіжні картки та мобільні платіжні інструменти.

Мобільний платіжний інструмент — інструмент доступу до рахунку, реалізований в апаратно-програмному середовищі мобільного телефону або іншого бездротового пристрою. Платіжна картка та мобільний платіжний інструмент дозволяють: розрахуватися за товари і послуги; переказати кошти іншій особі; отримати готівку.

Платіжна картка – електронний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки.

До емісійних платіжних інструментів відносяться, зокрема, електронні платіжні засоби, платіжні картки та передплачені платіжні інструменти.

Передплачений платіжний інструмент - платіжний інструмент для здійснення операцій з електронними грошима. Передплачений платіжний інструмент використовується відповідно до схеми виконання платіжних операцій відповідного емітента електронних грошей та/або правил платіжної системи, згідно з якими випускаються платіжні інструменти, та з дотриманням вимог законодавства України [48].

Емісію платіжних інструментів у межах України має право здійснювати емітент - надавач платіжних послуг, який надає послугу емісії платіжних інструментів та має право на надання такої послуги відповідно до Закону України "Про платіжні послуги" [33].

Для здійснення емісії платіжних інструментів для використання в платіжній системі емітент (крім отримання ліцензії у Національному банку) має укласти договір з оператором відповідної платіжної системи.

Платіжний інструмент може бути:

- особистим – для власних потреб фізичних осіб;
- корпоративним (бізнесовим) – для потреб господарської/ підприємницької/ незалежної професійної діяльності.

Платіжний інструмент дозволяє:

- розрахуватися за товари і послуги;
- переказати кошти іншій особі;
- отримати готівку;
- отримати інформацію про належні держателю кошти.

Порядок та умови використання платіжного інструменту визначаються у договорі з емітентом.

Емітент має право використовувати ліміти та/або обмеження на суми та кількість платіжних операцій з використанням платіжних інструментів. Емітент зобов'язаний розглядати заяви користувача, надати користувачу можливість одержувати інформацію про хід розгляду заяви і повідомляти в письмовій формі про результати розгляду заяви у строк, установлений договором, але не більше строку, передбаченого законодавством України для розгляду звернень (скарг) громадян. Строки, протягом яких емітент установлює ініціатора та правомірність платіжної операції, та строки повернення на рахунок користувача суми попередньо списаної неналежної платіжної операції становлять не більше 60 календарних днів, відповідно до статті 89 Закону України "Про платіжні послуги". Користувач має право змінити встановлений емітентом ліміт та/або обмеження, про що повідомляє емітента в порядку, установленому договором [48].

Узагальнену схему електронних платежів представлено на рис. 1.4.

Рис 1.4 - Схема електронних платежів [48].

Електронні гроші - наперед оплачений засіб платежу, який випускається банком-емітентом в обмін на готівкові та/або безготівкові кошти та призначений для здійснення розрахунків за товари, роботи, послуги, а також переказів між фізичними особами. Розрахунки за допомогою електронних грошей відбуваються переважно у мережі Інтернет. Електронні гроші зберігаються на електронному пристрої, є неперсоніфікованим засобом платежу.

Документарні операції та інструменти – це акредитив, гарантія, чеки, векселя [48].

Акредитив – це грошове зобов'язання банку-емітента виконати зобов'язання за дорученням клієнта, який відкриває акредитив, проти належного представлення до-

кументів. Загальні правила здійснення операцій за акредитивами встановлюються Положенням про порядок здійснення банками операцій за акредитивами [27].

Гарантія – є одним із видів забезпечення виконання зобов'язання. За гарантією банк-гарант гарантує перед кредитором виконання боржником свого зобов'язання. Загальні правила Національного банку України щодо порядку здійснення банками операцій надання та отримання банківських гарантій в національній та іноземних валютах та порядок їх виконання встановлені Положенням про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах [28].

Єдині правила і порядок проведення уповноваженими банками та фінансовими установами операцій з чеками в іноземній валюті встановлені Положенням про порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України [30].

Загальні правила, порядок проведення і здійснення банками операцій з векселями, що видані та підлягають оплаті на території України в національній валюті, встановлені Положенням про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України [29].

У процесі господарської діяльності підприємству доводиться мати справу з великою кількістю партнерів. Відносини між ними регулюються шляхом складання різного роду договорів, виконання яких передбачається обов'язковим. Однак іноді одна зі сторін не виконує повністю або частково умов договору, у результаті чого може бути нанесений збиток і потерпіла сторона змушена пред'явити партнерові претензію. У даному підрозділі розглянемо юридичні основи, документальне оформлення претензії й порядок відображення в бухгалтерському обліку операцій по претензіях.

Господарська діяльність підприємства припускає здійснення постійних контактів з контрагентами. Це обумовлене наявністю зв'язків між постачальниками й покупцями, іншими партнерами, відносини між якими регулюються шляхом підписання договорів. Чітке виконання умов цих договорів є гарантом стабільності в бізнесі й одержання запланованої суми прибутку. Однак у результаті впливу суб'єктивних і об'єктивних факторів можуть виникнути спірні відносини між партнерами, розгляд яких проводиться шляхом до арбітражного врегулювання питання або розгляду позову в суді.

Для того щоб убезпечити себе від виникнення небажаних конфліктних ситуацій, необхідно пам'ятати, що правильно організоване приймання товарів є га-

рантом того, що навіть у випадку ускладнення відносин з постачальниками в результаті недостачі, псування товарів ви завжди зможете відстояти свої інтереси. Товар, що надходить або безпосередньо від постачальника, або від транспортної організації, приймається по кількості й по якості. Приймання товарів по якості означає, що підприємство, що здійснює приймання, повинне контролювати якість товару починаючи з якості тари, у якій товар доставлений. Залежно від того, хто доставляє товар на склад, необхідно проконтролювати умови доставки, тобто чи забезпечувався температурний режим для даного товару, чи забезпечена схоронність вантажу під час перевезення. Якщо товар доставляла транспортна організація, то вона несе відповідальність по цих пунктах. Якщо товар надходить у справній тарі, те, як правило, його приймання по комплектності і якості проводиться на складі кінцевого одержувача. Якщо ви маєте справу з іногороднім постачальником, то приймання товарів і оформлення документів повинні бути зроблені у двадцятиденний строк. Якщо поставка здійснюється в межах одного міста, то строк приймання скорочується вдвічі. При надходженні швидкопсувної продукції її приймання необхідно зробити протягом доби після надходження на склад. Право складання акту невідповідності якості залишається за підприємством протягом чотирьох місяців після приймання у випадку виникнення такої ситуації в процесі передпродажної підготовки товару або безпосередньо при реалізації,

Якщо при прийманні товару виявлене, що товар не відповідає вимогам стандартів або тара, у якій перебуває товар, має ушкодження, одержувач зобов'язаний зупинити приймання, скласти акт на продукцію, оглянути й прийняти, указати в ньому, які саме дефекти виявлені, і запросити для завершення приймання представника постачальника. При цьому необхідно забезпечити зберігання вантажу у нормальних умовах і не допустити його змішування з однорідною продукцією, що перебуває на складі.

Якщо по виклику підприємства представник постачальника не прибув, то перевірка якості товарів проводиться експертом бюро товарних експертиз або представником відповідної інспекції по якості.

Акт про фактичну якість складається в день закінчення приймання продукції й підписується всіма особами, що приймали участь в перевірці якості й комплектності продукції. Особа, яка не згодна зі змістом акту, зобов'язана підписати його із застереженням про свою незгоду й викласти свою думку.

У випадку розбіжностей щодо характеру виявлених дефектів і причин їх виникнення між постачальником і одержувачем для визначення якості продукції запрошується експерт бюро товарних експертиз або представник відповідної інспекції по якості або іншій компетентній організації. Якщо при прийманні продукції за участю представника виявлена нестача продукції проти даних, зазначених у транспортних і супровідних документах (рахунку-фактурі, специфікації й ін.), то результати приймання продукції по кількості оформляються *комерційним актом*. Акт повинен бути складений у той же день, коли нестача виявлена.

До акту приймання, яким установлюється нестача продукції, повинні бути прикладені:

- а) копії супровідних документів або порівнювальної відомості;
- б) квитанції станції (порту) призначення про перевірку ваги вантажу, якщо така перевірка проводилася;
- в) пломби від тарних місць, у яких виявлена нестача;
- г) справжній транспортний документ (накладна, коносамент), а у випадку пред'явлення одержувачем органу транспорту претензії, пов'язаної із цим документом, - його копія;
- д) інші документи, які можуть свідчити про причини виникнення нестачі.

Порядок пред'явлення претензії, строки її розгляду, повідомлення заявника про результати розгляду претензії, відповідальність за порушення строків розгляду претензії та інші питання, пов'язані з виконанням умов договорів, регламентуються Господарським процесуальним кодексом України (ГПКУ).

Згідно ГПКУ підприємства, що допустили порушення майнових прав і законних інтересів партнерів, зобов'язано відновити їх, не чекаючи претензії. Підприємства й організації, чий права й законні інтереси порушені, з метою врегулювання суперечки звертаються до "порушника" з письмовою претензією,

У претензії відзначаються:

- а) повне найменування й поштові реквізити заявника претензії й підприємства, якому пред'являється претензія, дата пред'явлення й номер претензії;
- б) обставини, на підставі яких пред'явлена претензія; докази, які підтверджують ці обставини; посилання на відповідні нормативні акти;
- в) вимоги заявника;
- г) сума претензії і її розрахунки, якщо претензія підлягає грошовій оцінці, платіжні реквізити заявника претензії;
- д) перелік документів, які додаються до претензії,

Претензія підписується керівником або заступником керівника підприємства, організації й направляється адресатові замовленим (коштовним) листом або вручається під розписку. Претензія підлягає розгляду в місячний строк, який обчислюється від дня одержання претензії. До претензії повинні бути прикладені всі документи, необхідні для її розгляду.

Якщо які-небудь документи, необхідні для розгляду претензії, відсутні, підприємству надається право дослати їх, при цьому строк розгляду припиняє на п'ять днів, з урахуванням поштового обороту. Якщо документи у встановлений строк не будуть отримані, претензія розглядається по наявних документах,

Підприємства, які одержали претензію, зобов'язані задовольнити обґрунтовані вимоги заявника, про результати розгляду претензії заявникові повідомляється в письмовій формі. Визнана претензія повинна бути погашена або шляхом поставки товару, або шляхом зарахування на рахунок підприємства коштів.

Строки позовної давнини встановлені статтею 257 Цивільного кодексу України, відповідно до якої загальний строк залишається три роки. Скорочений строк - шість місяців - діє, зокрема, по позовах про стягнення неустойки (штрафу, пені), про недоліки проданих речей; по позовах, що впливають із поставки продукції неналежної якості [45].

У пропонованій претензії приводяться розрахунки розміру збитку, нанесеного потерпілій стороні. При визначенні розміру збитку рекомендується орієнтуватися на зразковий перелік основних наслідків порушення договірних зобов'язань і видів збитку, який представлено у додатку Б.

1.3. Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з постачальниками й підрядниками

Підставою для виникнення кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками за товари, роботи і послуги є належно оформлені накладні на відпуск матеріалів, товарно-транспортні накладні, товарні чеки, акти приймання виконаних робіт (послуг) тощо.

Одержання від постачальників оборотних та необоротних матеріальних активів, а також грошових документів й цінних паперів відбувається виключно за довіреністю, яку видають після її реєстрації у Журналі реєстрації довіреностей. Останній має бути пронумерований, прошнурований та скріплений печаткою і підписами керівника й головного бухгалтера підприємства, а також уповноваженими на це особами.

У довіреності обов'язково зазначаються перелік та кількість цінностей, які належить отримати. Строк дії довіреності залежить від можливостей одержання та вивозу відповідних цінностей, однак, повинен становити не більше 10 днів. Особа, якій видана довіреність, зобов'язана не пізніше наступного робочого дня після отримання цінностей подати відповідальному працівнику підприємства документи про одержання цінностей, а також здати придбані активи на склад (комору) або у підзвіт матеріально відповідальній особі.

Відповідальність за дотримання поставачальником встановленого порядку відпуску цінностей за довіреністю покладається на посадових осіб підприємства, яким надано право підписувати первинні документи за такими операціями. У свою чергу відповідальність за своєчасне та повне оприбуткування одержаних цінностей за виданими довіреностями покладається на посадових осіб, яким передаються активи під матеріальну відповідальність.

Реалізуючи товарно-матеріальні цінності на вимогу контрагента поставачальник зобов'язаний зареєструвати в електронному реєстрі податкову накладну, яка є підставою для нарахування податку на додану вартість, що відноситься до податкового кредиту покупця.

У випадку ввезення товарів на митну територію України документом, що посвідчує право на віднесення сум податку на додану вартість до податкового кредиту, вважається митна декларація.

Датою визнання у покупця зобов'язань перед поставачальниками є момент переходу права власності на одержані активи. Тобто кредиторську заборгованість за товари, роботи і послуги необхідно відображати у системі рахунків бухгалтерського обліку при дотриманні наступних умов:

- по-перше, від поставачальників отримано вигоди й ризику, пов'язані з правом власності на придбані активи;
- по-друге, поставачальники не здійснюють подальше управління та контроль за реалізованими активами;
- по-третє, сума зобов'язань перед поставачальниками може бути достовірно визначена.

Ефективна система розрахунків з поставачальниками та підрядниками залежить від платіжної дисципліни покупця, обраного платіжного інструменту, а також наявності оперативного контролю за станом розрахунків. Правильно налагоджена система розрахунків на підприємстві має суттєвий вплив на зобов'язання та фінансовий стан підприємства загалом.

Погашення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками за отримані від них активи здійснюється:

1) безготівковим способом, за яким використовуються наступні форми платіжних інструментів: платіжні доручення, платіжні-вимоги доручення, розрахункові чеки, акредитиви та векселі;

2) готівковим способом, за яким сума платежу із одним контрагентом протягом дня за одним або кількома платіжними документами не повинна перевищувати гранично встановлену величину (10 000 грн.). При цьому, кількість підприємств (підприємців), з якими здійснюються готівкові розрахунки, протягом дня не обмежується.

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань в господарських операціях підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 для обліку кредиторської заборгованості з постачальниками й підрядниками за отримані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги призначений рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками й підрядниками». Він передбачає три субрахунки, що виділяють операції з резидентами й нерезидентами України:

631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;

632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»;

633 «Розрахунки з учасниками ПФГ».

По дебету рахунку 63 відображається погашення або списання кредиторської заборгованості перед постачальниками й підрядниками. По кредиту рахунку 63 відображається заборгованість перед постачальниками й підрядниками за отримані від них товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи й послуги [13].

В таблиці 1.3. представлена типова кореспонденція рахунків по обліку розрахунків з постачальниками й підрядниками.

Таблиця 1.3 - Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками*

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Кредит
Виникнення заборгованості		
1. Оприбутковано від постачальника необоротні активи, які потребують додаткових витрат зі встановлення	15 „Капітальні інвестиції”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
2. Оприбутковано виробничі запаси, МШП, товари від постачальників	20 „Виробничі запаси”, 22 „МШП”, 28 „Товари”	

Продовження таблиці 1.3

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Кредит
3. Акцептовано рахунок постачальника за виконані роботи, надані послуги виробничого характеру	23 „Виробництво”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
4. Виставлено претензію постачальнику за невиконання умов договору	374 „Розрахунки за претензіями”	
5. Відображено вартість послуг, наданих підприємству постачальниками, у зв’язку з виконанням гарантійних зобов’язань	47 „Забезпечення майбутніх витрат і платежів”	
6. Відображено суму податкового кредиту з ПДВ на одержані товарно-матеріальні цінності, роботи, послуги	64 „Розрахунки за податками й платежами”	
7. Відображено послуги, надані підрядниками: – пов’язані з організацією виробництва	91 „Загальновиробничі витрати”	
– пов’язані з організацією управління підприємства	92 „Адміністративні витрати”	
8. Нараховано постачальникам фінансові санкції за невиконання договорів	948 „Визнані штрафи, пені, неустойки”	
Погашення заборгованості		
1. Оплачено рахунки постачальників: – готівкою з каси – з поточного рахунку	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	30 „Каса” 31 „Рахунки в банках”
2. Зменшено суму заборгованості перед постачальником на суму браку, який виник у зв’язку з поставкою неякісних матеріалів		24 „Брак у виробництві”
3. Погашено заборгованість перед постачальником за рахунок векселя одержаного		34 „Короткострокові векселі одержані”
4. Проведено взаємозалік заборгованості за бартерною угодою		36 „Розрахунки з покупцями і замовниками”
5. Проведено зарахування заборгованості з раніше виданого авансу		371 „Розрахунки за виданими авансами”
6. Зменшено заборгованість перед постачальником в обмін на пай		41 „Пайовий капітал”
7. Видано довгостроковий вексель в погашення заборгованості перед постачальником		51 „Довгострокові векселі видані”
8. Нараховано штрафи, пені, неустойки за порушення з боку постачальників господарських договорів		715 „Одержані штрафи, пені, неустойки”
9. Списано безнадійну кредиторську заборгованість		717 „Дохід від списання кредиторської заборгованості”

• складено автором на підставі [13,22]

Операції з давальницькою сировиною здійснюються на підставі договорів на переробку давальницької сировини, підписаних між підприємством-замовником і підприємством-виконавцем. Порядок відображення зазначених операцій у бухгалтерському обліку визначається їхньою економічною сутністю.

Замовник, що є власником давальницької сировини й виготовленої з неї готової продукції, веде облік своєї діяльності виходячи з того, що ця діяльність виробнича. Підприємство-замовник отримує сировину для виробництва продукції, потім домовляється з іншим підприємством про переробку цієї сировини й у результаті одержує готову продукцію. Облік виробництва готової продукції й калькуляцію її собівартості здійснює замовник, при цьому послуги переробника включаються до складу витрат замовника на виробництво готової продукції.

Замовником дохід визнається після відвантаження продукції покупцеві. Собівартість реалізованої продукції визначається в сумі вартості сировини, переданої в переробку, і вартості послуг переробника, які припадають на реалізовану продукцію. У деяких випадках слід урахувувати інші витрати, наприклад втрати від браку. Усі інші витрати, які можна віднести до адміністративних, витрати по збуту й інші операційні витрати, списуються у витрати періоду в загальному порядку.

У балансі замовника відображаються наступні показники:

- по рядкові 1 101 - матеріали, передані в переробку;
- по рядкові 1 103 - отримана від переробника готова продукція.

Переробник враховує вартість отриманої давальницької сировини й виготовленої з неї готової продукції на забалансовому рахунку, оскільки до нього не переходить право власності на такі сировину й продукцію. Предметом діяльності переробника є надання послуг з переробки чужої сировини, відповідно його дохід і витрати визнаються у зв'язку з такою переробкою.

Згідно П(С)БО 15 "Дохід" при наданні послуг дохід визначається виходячи зі ступеня завершеності операції по наданню таких послуг на дату балансу, якщо можна вірогідно оцінити результат цієї операції. У цьому випадку ступінь завершеності послуг з переробки давальницької сировини можна оцінити по кількості одиниць переробленої сировини або по кількості одиниць виготовленої готової продукції. Підтвердженням обсягу виконаних послуг є підписаний обома сторонами акт про надання послуг. Зручно оформляти такий акт щомісяця (щокварталу), періодично визначаючи обсяг наданих послуг і кількість виготовленої готової продукції.

Оплата послуг переробника може здійснюватися коштами, сировиною, готовою продукцією, виготовленою з давальницької сировини, або з використанням усіх форм оплати одночасно. Якщо оплата проводиться сировиною або продукцією, то в цьому випадку відбувається обмін запасів на послуги.

Сума доходу й оцінка запасів, отриманих у результаті бартерної операції, визначаються в порядку, передбаченому для бартерних операцій.

Зупинимося на даті визнання доходів і витрат в обох сторін.

1. Датою визнання доходу замовника є дата відвантаження сировини переробникові (якщо оплата проводиться сировиною) або дата надання переробником послуг (якщо оплата проводиться готовою продукцією).

Отримані від переробника послуги включаються до складу прямих витрат замовника на виробництво готової продукції. Датою визнання витрат буде дата надання переробником своїх послуг.

2. Датою визнання доходу переробника є дата надання послуг, визначена на підставі оформленого сторонами відповідного акту.

Витрати переробника, пов'язані з переробкою давальницької сировини, відображаються в міру їх здійснення.

Кількісно-сортний облік сировини на складі веде підприємство, що є замовником згідно з договором переробки давальницької сировини. Облік ведеться в картках складського обліку за типовою формою № М-12, затвердженою Наказом № 193. При оприбуткуванні готової продукції, отриманої від переробника давальницької сировини, замовник оформляє прибуткові ордери за формою № М-4, на підставі яких заповнюються картки складського обліку.

У бухгалтерії замовника оформляються накопичувальні відомості кількісно-сумарного обліку матеріалів по рахунку 206 "Матеріали, передані в переробку". Точно так само ведеться облік готової продукції.

Передача сировини й готової продукції від замовника до виконавця й назад оформляється накладними в загальновстановленому порядку. В обліку виконавця рух давальницької сировини й виготовленої з нього готової продукції ведеться по замовникам, видах сировини й по місцях їх зберігання й переробки. Надання послуг з переробки давальницької сировини підтверджується актом про надання послуг, підписаним обома сторонами.

Зміст господарських операцій і кореспонденція відображення операцій з давальницькою сировиною в бухгалтерському обліку замовника й переробника представлена в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4. Кореспонденція рахунків по обліку операцій з давальницькою сировиною *

№ п/п	Зміст операції	Дебет	Кредит
Облік у замовника			
1.	Відвантажена давальницька сировина переробникові	206	201
2.	Підписаний акт про надання послуг з переробки	23	631
3.	Відображена сума податкового кредиту по ПДВ	641	631
4.	Списана вартість сировини у виробництво	23	206
5.	Оприбуткована готова продукція	26	23
6.	Оплачені послуги переробника	631	311
7.	Отримані послуги перевізника по доставці готової продукції на склад	26	631
8.	Відображена сума податкового кредиту по ПДВ	641	631
9.	Оплачені послуги з перевезення	631	311
10.	Нарахована заробітна плата і ЄСВ АУП	92	661,65
11.	Нарахована орендна плата за оренду складу	93	631
12.	Відображена сума податкового кредиту по ПДВ	641	631
Облік у виконавця			
1.	Отримана давальницька сировина	022	-
2.	Підписаний акт про надання послуг з переробки	361	703
3.	Нараховані податкові зобов'язання по ПДВ	703	641
4.	Нарахована заробітна плата і ЄСВ робітником	23	661,65
5.	Нарахована амортизація виробничих основних фондів	23	131
6.	Відображена собівартість реалізованих послуг	903	23
7.	Відображено фінансовий результат	703	791
8.	Списана собівартість реалізованих послуг	791	903
9.	Отримана оплата від замовника	311	361
10.	Списана давальницька сировина із забалансового рахунку	-	022

• складено автором на підставі [13,22]

Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності (далі - ЗЕД) мають право здійснювати будь-які її види, прямо не заборонені законодавством України. З великого переліку видів ЗЕД, зазначених у статті 4 Закону № 959, найпоширенішими є експорт і імпорт товарів, робіт, послуг. Основними об'єктами бухгалтерського обліку в суб'єктів ЗЕД виступають: валютні засоби й валютні операції; товари і їх рух на основі експортно-імпортних операцій; розрахункові операції між суб'єктами ЗЕД, а також між суб'єктами й обслуговуючими їхніми банками; кінцевий фінансовий результат господарської діяльності. Особливістю відображення імпортних операцій у бухгалтерському обліку є те, що у валюті якої б країни не була виражена заборгованість підприємства або перед підприємством, у бухгалтерському обліку й у звітності її слід довести до єдиної валюти, якою є національна валюта України – гривня. Поряд з використанням єдиної валюти необхідно паралельно враховувати валютні операції в реальній валюті відповідних країн [32].

Для цього можуть застосовуватися різні технічні способи організації облікових записів, наприклад: дублюючі комплекти облікових реєстрів, запис даних при лінійно-позиційній будові реєстрів через ризик дріб.

Згідно П(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів", при відображенні операцій у валюті в бухгалтерському обліку слід керуватися тими діючими нормативними документами, які не суперечать уже прийнятим П(С)БО. Одним з основних вимог Положення 21 є вимога перерахування в грошову одиницю України операцій в іноземній валюті за офіційним курсом НБУ на дату здійснення операції. Згідно з вищезгаданим Положенням перелік дат по експортно-імпортованих операціях, на які слід здійснювати перерахування активів і зобов'язань підприємства, встановлюється:

- при експорті продукції, товарів - дата митного оформлення продукції, товарів і інших експортованих цінностей;
- при експорті робіт, послуг - дата підписання документів про фактичне виконання робіт і послуг;
- при імпорті сировини, матеріалів, товарів і інших цінностей - дата митного оформлення сировини, матеріалів, інших імпортованих цінностей;
- при імпорті робіт, послуг - дата підписання документів про фактичне виконання робіт, послуг;
- при операціях на валютних рахунках - дата зарахування або списання валютних коштів по виписці банку;
- при касових операціях з іноземною валютою - дата оприбуткування або видачі іноземної валюти по касових ордерах;
- при складанні бухгалтерської звітності - за останнім курсом котирування у звітному періоді [6].

Коливання валютного курсу викликають курсові різниці, що виникають у результаті зміни офіційного курсу валюти в період між датою здійснення господарської операції й датою розрахунків по цих операціях. У кожному разі курсова різниця повинна знайти своє відображення в бухгалтерському обліку.

Залежно від того, відбувся ріст курсу гривні стосовно іноземної валюти або ж його зниження, курсова різниця відображається на рахунках доходів або витрат.

Однак Н(С)БО 1 вимагає не просто відображення доходів і витрат діяльності підприємства за звітний період, а їх детального поділу залежно від того, при здійсненні якої діяльності вони виникли:

- операційної (тобто основної діяльності підприємства, а також іншої діяльності, яка не є інвестиційною або фінансовою);
- не операційної (тобто інвестиційної й фінансової) [10].

Таким чином, курсова різниця буде віднесена до операційної, якщо її виникнення пов'язано з перерахуванням заборгованості (активів і зобов'язань), що утворювався при операційній діяльності (наприклад, при перерахуванні дебіторської заборгованості по відвантажених на експорт товарах або при перерахуванні зобов'язань перед постачальником сировини, придбаного для виготовлення власної продукції). Якщо ж курсова різниця нарахована, наприклад, на заборгованість, що виникла в результаті імпорту основних фондів, то вона буде визнана не операційною, тому що придбання основних фондів є інвестиційною діяльністю.

Інструкцією № 291 передбачені наступні рахунки для відображення курсових різниць: - 714 «Дохід від операційної курсової різниці»;

- 744 «Дохід від не операційної курсової різниці»;
- 945 «Витрати від операційної курсової різниці»;
- 974 «Витрати від не операційних курсової різниці».

Суб'єкти малого підприємництва, що застосовують рахунки класу 8, для відображення втрат від операційних курсових різниць використовують рахунок 84 «Інші операційні витрати», а не операційні курсові різниці враховують на рахунок 85 «Інші витрати». У звіті про фінансові результати курсові різниці відображаються відповідно в рядках 2120 «Інші операційні доходи» і 2180 «Інші операційні витрати».

Імпорт товарів припускає збільшення активів підприємства у вигляді запасів, тому в бухгалтерському обліку при надходженні запасів необхідно керуватися П(С)БО 9 "Запаси". Так, згідно з даним Положенням придбані (отримані) запаси зараховуються на баланс підприємства по первісній вартості, яка складається з наступних фактичних витрат:

- сум, що сплачуються згідно з договором постачальникові (продавцеві);
- сум, що сплачуються за інформаційні, посередницькі й інші подібні послуги у зв'язку з пошуком і придбанням запасів;
- сум ввізного мита;
- сум непрямих податків у зв'язку із придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству;

- витрат на заготівлю, вантажно-розвантажувальні роботи, транспортування запасів до місця їх використання, включаючи витрати на страхування ризиків транспортування запасів;

- інших витрат, безпосередньо пов'язаних із придбанням запасів і доведенням їх до стану, у якому вони придатні для використання в запланованих цілях [11].

Одиницею бухгалтерського обліку запасів є їхнє найменування або однорідна група (вид). Імпортовані роботи (послуги) не можуть бути визнані запасами підприємства, тому вони відображаються в бухгалтерському обліку підприємства як витрати. Якщо імпорт робіт (послуг) був здійснений (пов'язаний) безпосередньо з основною діяльністю підприємства, то такі роботи, послуги відображаються на рахунку 23 "Виробництво". Якщо ж роботи (послуги) були імпортовані, наприклад з метою адміністрування або збуту, то вони відповідно відображаються на рахунках 92 "Адміністративні витрати" або 93 "Витрати на збут". У кожному разі сума імпортованих робіт (послуг) повинна бути відображена на рахунках витрат тієї діяльності, у зв'язку з якою вони здійснені.

2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЧОРНОМОРСЬКА ІГРАШКА»

2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства

ТОВ „Чорноморська іграшка” створено в процесі приватизації Орендного підприємства Одеського заводу іграшок і зареєстроване виконавчим комітетом Ільїчівської районної Ради народних депутатів м. Одеси – свідоцтво про реєстрацію № 05502858 від 27 серпня 1995 р. Первісно воно складалось із 3-х артілей: фабрик „Спартак”, „ім. 30 років ВЛКСМ”, „Райпромкомбінат”, та входило в Облмістпром, існуючих з 1949 р. В 1964 році артілі були об’єднані в ОПО „Чорноморська іграшка” з підлеглистю його Міністерству легкої промисловості, яке спеціалізувалось на випуску металевих каркасно-завідних і пластмасових іграшок.

В 1989 році об’єднання ОПО „Чорноморська іграшка” було перейменоване в Одеській завод іграшок. В 1993 році Одеській завод іграшок було реорганізовано в Орендне підприємство Одеській завод іграшок. Товариство являється право спадкоємцем усіх грошових коштів і майна, прав та обов’язків АП „Одеській завод іграшок”. Засновниками товариства являються громадяни України та юридичні особи. Місцезнаходження товариства ТОВ „Чорноморська іграшка” Україна, м. Одеса, 65098, вул. Столова, 17. Термін діяльності товариства не обмежений.

Метою діяльності товариства являється: здійснення підприємницької діяльності з метою отримання прибутку шляхом реалізації продукції (робіт, послуг), направлених на задоволення попиту підприємств, організацій и громадян: забезпечення розвитку виробництва та росту його ефективності, підвищення конкурентноздатності продукції, що виробляється, виконаних робіт, послуг.

ТОВ «Чорноморська іграшка» займається всіма видами економічної діяльності, що представлені у таблиці 2.1

Організаційно виробнича структура підприємства представлена у вигляді окремих ділянок діяльності та допоміжних ділянок.

До ділянок основної діяльності відносяться:

1. Ділянка літографії і лакування жести;
2. Ділянка по переробці пластмаси:
 - 2.1. Відділення термопластавтоматів;
 - 2.2. Відділення по виготовленню поліетиленової продукції

3. Ділянка по виготовленню металевих виробів;

4. Ділянка по виробництву виробів з паперу

Таблиця 2.1 – Види економічної діяльності підприємства

Код за КВЕД	Назва виду економічної діяльності
25.61	Оброблення металів та нанесення покриття на метали
22.21	Виробництво плит, листів, труб і профілів з пластмас
22.22	Виробництво тари з пластмас
46.90	Неспеціалізована оптова торгівля
25.92	Виробництво легких металевих паковань
17.22	Виробництво паперових виробів господарсько-побутового та санітарно-гігієнічного призначення
68.20	Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна

До допоміжних ділянок відносяться:

1. хімлабораторія;
2. фотолабораторія;
3. заготовча ділянка;
5. ділянка РМУ;
7. компресорна;
8. електроділянка.

Асортимент продукції , який виготовляє підприємство представлений у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Асортимент продукції ТОВ «Чорноморська іграшка»

№	Назва номенклатурної одиниці
1	Мішки та пакети (у т.ч. конусоподібні), з полімерів етилену (не включаючи із синтетичних текстильних матеріалів).
2	Плити, листи, плівка, фольга і стрічки, з полімерів етилену, неармовані або нез'єднані з іншими матеріалами, завтовшки 0,125 мм і менше.
3	Корки, кришки, ковпачки та подібні засоби для закупорювання, з пластмас (крім закупорювання пляшок).
4	Пломби, заглушки, ковпачки і кришки з металів недорогоцінних інших (крім пробок корончастих; кришок свинцевих; пробок, ковпачків та кришок алюмінієвих діаметром більше 21 мм).
5	Папір туалетний (у рулонах завширшки 36 см і менше або розрізаний за розміром або формою).
6	Скатертини та серветки для столу з маси паперової, паперу, вати целюлозної або полотна з волокна целюлозного.

Основним видом продукції є обробка металів (лакування, літографування), в тому числі на давальницькій сировині.

Перспективи розвитку ТОВ «Чорноморська іграшка» напрямлені на опанування нових технологій, зростання професіоналізму робітників, а також на збільшення виробничої потужності підприємства вцілому. Підприємство про-

довжує укласти та розвивати взаємовигідні партнерські відносини з постачальниками та покупцями.

Продукція ТОВ «Чорноморська іграшка» є якісною. Якість підтверджується щоденним контролем випробувальною лабораторією підприємства, що обладнане спеціальним кваліфікованим устаткуванням. Використовуючи сучасні фарбники й різноманітні технологічні добавки та плівку, кінцевий продукт виробництва отримує потрібні параметри та якість, що необхідні заказнику, а як результат і споживачу.

Виробництво виконується на сучасному автоматизованому обладнанні кваліфікованим персоналом, що забезпечує ще й швидкість виробництва.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ „Чорноморська іграшка” за 2019 – 2020 роки наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка» за 2019-2020 роки.

Показники	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	31313	30548	-765	-2,44
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	30690	25941	-4749	-15,47
3. Адміністративні витрати, тис. грн.	5695	3743	-1952	-34,28
4. Витрати на збут, тис. грн.	863	700	-163	-18,89
5. Валовий прибуток, тис. грн.	623	4607	3984	6,4 р.
6. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	37248	30384	-6864	-18,43
7. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	0,84	1,01	0,16	19,60
8. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	130	160	30	23,08
в тому числі:	-5935	164	6099	1,02р.
- від основної операційної діяльності	6055	-69	-6124	-1,01р.
- від іншої операційної діяльності	-	-	-	-
- від фінансової діяльності				
- від іншої діяльності	10	65	55	5,5р.
9. Податок на прибуток, тис. грн.	29	31	2	6,90
10. Чистий прибуток, тис. грн.	159	191	32	20,13
11. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	23407,5	24106,5	699	2,99
12. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	1,34	1,27	-0,07	X
13. Тривалість одного обороту оборотних коштів, днів	65,02	66,96	1,94	X
14. Коефіцієнт автономії	0,872	0,923	0,05	X
15. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів	0,147	0,083	-0,06	X
16. Наявність власних оборотних коштів	19440	22541	3101	X

Продовження табл. 2.3.

Показники	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс.	%
17. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,733	0,802	0,07	X
18. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами	0,833	0,906	0,07	X
19. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	6,00	10,63	4,63	X
20. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	2,74	5,27	2,52	X
21. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,32	0,37	0,05	X
22. Рентабельність виробництва, %	0,24	0,29	0,05	X
23. Рентабельність всього вкладеного капіталу, %	0,003	0,004	0,001	X
24. Рентабельність власного капіталу, %	0,004	0,005	0,001	X
25. Рентабельність основного капіталу, %	0,013	0,020	0,008	X
26. Рентабельність оборотного капіталу, %	0,004	0,005	0,001	X
27. Рентабельність власного оборотного капіталу, %	0,006	0,006	x	X

З табл. 2.3 можна зробити такі висновки: в звітному році порівняно з попереднім зменшився чистий дохід від реалізації продукції на 765 тис. грн. або 2,44 %, що свідчить про зменшення обсягів реалізації на підприємстві.

Повна собівартість реалізованої продукції в звітному році порівняно з попереднім зменшилась на 6864 тис. грн. або 18,43 %. Це відбулось за рахунок зменшення собівартості реалізації продукції на 4749 тис. грн. або 15,47 %, витрати на збут зменшились на 163 тис. грн. або на 18,89 %. Проте за рахунок цього відбулося збільшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції на 0,16 коп.

Фінансовий результат до оподаткування в звітному році збільшився на 30 тис. грн. На це вплинуло збільшення фінансового результату від основної операційної діяльності на 6092 тис. грн. та зменшення прибутку від іншої операційної діяльності на 6124 тис. грн. та росту прибутку від іншої фінансової діяльності на 55 тис. грн.. Сума чистого прибутку підприємства в звітному році збільшилась на 32 тис. грн. або 5,36 %. На це вплинуло збільшення податку на прибуток на 3 тис. грн. або 20.13 %. Дана ситуація позитивно характеризує діяльність підприємства.

Погіршилась ефективність використання оборотних коштів підприємством, про що свідчить збільшення тривалості одного обороту на 1,94 днів, а також зменшення коефіцієнту оборотності в звітному році порівняно з попереднім на 0,07.

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості показав, що:

- збільшення значення коефіцієнта автономії на 0,05 в звітному році свідчить про покращення стійкості та стабільності підприємства;

- зменшення коефіцієнта співвідношення залучених та власних коштів на 0,06 свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування;

- коефіцієнт маневреності власного капіталу збільшився на 0,07, що свідчить про збільшення власного оборотного капіталу, що позитивно характеризує діяльність підприємства;

- коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами збільшився на 0,07, що свідчить про збільшення частки оборотних коштів.

Аналіз коефіцієнтів ліквідності свідчить про:

- збільшення коефіцієнта поточної ліквідності на 4,63 свідчить про те, що хоча значення коефіцієнта є нижчим від нормативного, платоспроможність підприємства дещо покращилась на кінець звітного року;

- значення коефіцієнта швидкої ліквідності є нижчим від нормативного, проте збільшення його на 2,52 свідчить про покращення швидкої платоспроможності підприємства;

- коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом останніх двох років є в межах нормативного значення, що свідчить про стабільну ситуацію на підприємстві із платоспроможністю.

Рентабельність на підприємстві за майже за всіма показниками є позитивною, що свідчить про покращення фінансової ситуації на підприємстві, покращення ефективності використання власних коштів, що звичайно впливає на збільшення прибутковості діяльності підприємства.

2.2. Аналіз діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка»

Загальний аналіз фінансового стану підприємства

Аналіз динаміки валюти балансу підприємства здійснюється на підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки валюти балансу

Показники	На початок року	На кінець року	% зміни
Валюта балансу, тис. грн.:	32358	30424	-6,0
- попереднього року			
- звітного року	30424	30430	0,02

За даними табл. 2.4 можна зробити висновок, що валюта балансу на кінець попереднього року зменшилась на 6 %, проте на кінець звітного року від-

булося збільшення на 0,02 %, що позитивно характеризує динаміку діяльності підприємства та свідчить про розширення підприємством господарської діяльності.

Для більш глибокого виявлення якості динаміки валюти балансу необхідно провести поглиблений аналіз динаміки валюти балансу на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу

Показники	2019 рік	2020 рік	Коефіцієнт зміни
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	31313	30 548	-2,44
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	120	95	-20,83
3. Валюта балансу, тис. грн.:			
- на початок року	32358	30424	-5,98
- на кінець року	30424	30430	0,02
4. Середнє річне значення валюти балансу*, тис. грн.	31391	30427	-3,07

З табл. 2.5 видно, що середнє річне значення валюти балансу в звітному році порівняно з попереднім зменшилось майже на 3,07 %. Це супроводжувалось зменшенням значення чистого доходу від реалізації продукції в звітному році порівняно з попереднім та зменшенням фінансового результату до оподаткування на 2,44 % і 20,83% відповідно. Отже, можна зробити висновок, що підприємство не ефективно вкладає грошові кошти в формування своїх активів.

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства здійснюють за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної табл. 2.6.

З даних табл. 2.6 можна зробити наступні висновки: активи в звітному році порівняно з попереднім збільшились на 6 тис. грн. або на 0,02 %, на це вплинуло збільшення коштів в розрахунках на 1985 тис. грн. або 21,05 % та збільшення оборотних активів – на 1551 тис. грн. або 6,65 %. В попередньому році найбільшу питому вагу в структурі активів склали оборотні активи 76,69 %, питома вага необоротних активів складала 23,31 %. В звітному році відбулись наступні зміни в структурі активів підприємства – збільшилась питома вага оборотних активів на 5,08 процентних пункти, відповідно зменшилась питома вага необоротних активів на цю ж саму величину.

Таблиця 2.6 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства

Показники	Код рядка	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
				абс.	%
Всього активів, тис. грн.	1300	30424	30430	6	0,02
1. Необоротні активи, тис. грн.	1095	7093	5548	-1545	-21,78
– в % до активів		23,31	18,23	-5,08	х
2. Оборотні активи, тис. грн.	1195	23331	24882	1551	6,65
– в % до активів		76,69	81,77	5,08	х
2.1. Запаси, тис. грн.	1100,	12664	12554	-110	-0,87
– в % до активів	1110	41,63	41,26	-0,37	х
2.2. Кошти в розрахунках, тис. грн.	1120÷	9428	11413	1985	21,05
– в % до активів	1155	30,99	37,51	6,52	х
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	1160,	1244	876	-368	-29,58
– в % до активів	1165	4,09	2,88	-1,21	х
2.4. Інші оборотні активи, тис. грн.	1170,	5	34	29	5,8р.
– в % до активів	1190	0,02	0,11	0,10	х
3. Витрати майбутніх періодів, тис. грн.	1170	х	х	х	100
– в % до активів		х	х	х	х
4. Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття, тис. грн.	1200	х	х	х	х
– в % до активів		х	х	х	х

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.7.

Таблиця 2.7– Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомі ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни оборотних активів
Оборотні активи всього, тис. грн., в тому числі:	1195								100
– запаси	1100	23331	24882	100	100	1551	х	6,65	-7,1
– дебіторська заборгованість	1120 ÷ 1155	9428	11413	40,41	45,87	1985	5,46	21,05	128,0
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1160, 1165	1244	876	5,33	3,52	-368	-1,81	-29,58	-23,7
– інші оборотні активи	1170, 1190	5	34	0,02	0,14	29	0,12	5,8р.	1,9

З табл. 2.7 видно, що оборотні активи на кінець звітної року збільшились на 1551 тис. грн. або на 6,65 %. На це вплинуло збільшення дебіторської заборгованості на 1985 тис. грн. або на 21,05 %, що не дуже позитивно характеризує діяльність підприємства. Відбулось зменшення запасів на 110 тис. грн. або 0,87 %, грошових коштів на 29,58 % та відбулось збільшення інших оборотних активів в 5,8 раз. В структурі оборотних активів найбільшу питому вагу на початок звітної року займали запаси (54,28%) та дебіторська заборгованість (40,41%) та грошові кошти 5,33 %, інші оборотні активи займали 0,02 %. На кінець звітної року в структурі оборотних активів відбулися негативні зміни: збільшилась питома вага дебіторської заборгованості до 45,87 %, знизилась питома вага запасів до 50,45 %, збільшилися інші оборотні активи до 0,14 % та зменшилась питома вага грошових коштів до 3,52 %.

Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства за сферами розміщення його окремих елементів здійснюється за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз структури розміщення оборотного капіталу підприємства

Показники	2019 рік		2020 рік		Відхилення		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс.	%	за структурою
1. Сфера виробництва в тому числі:	8560,5	35,96	7281,5	29,25	-1279	-14,94	-6,71
– виробничі запаси*	7827,5	32,88	6668,5	26,78	-1159	-14,81	-6,10
– незавершене виробництво*	728	3,06	613	2,46	-115	-15,80	-0,60
– витрати майбутніх періодів	5	0,02	0	0,00	-5	-100,00	-0,02
2. Сфера обігу в тому числі:	15246,5	64,04	17616,5	70,75	2370	15,54	6,71
– готова продукція*	3622,5	15,22	4382,5	17,60	760	20,98	2,39
– грошові кошти	1244	5,23	876	3,52	-368	-29,58	-1,71
– дебіторська заборгованість	9428	39,60	11413	45,84	1985	21,05	6,24
– товари*	947	3,98	945	3,80	-2	-0,21	-0,18
– інші**	5	0,02	0	0,00	-5	-100,00	-0,02
Всього оборотний капітал	23807	100,00	24898	100	1091	4,58	x

З табл.2.8 видно, що на кінець звітної року оборотний капітал підприємства збільшився на 1091 тис. грн. або на 4,58 %. На це вплинуло збільшення частини оборотного капіталу, зайнятого у сфері обігу на 2370 тис. грн. або 15,54 %, в т.ч. збільшення дебіторської заборгованості порівняно з попереднім роком на 1985 тис. грн. або 21,05 %, що є негативною характеристикою діяльності пі-

дприємства, готової продукції на 760 тис. грн. або 20,98 %, однак відбулось зменшення частини оборотного капіталу, розміщеного у виробничій сфері на 1279 тис. грн. або 14,94 %, в тому числі зменшення запасів на 1159 тис. грн. або 14,81 %, зменшилась вартість незавершеного виробництва на 115 тис. грн. або 15,8 %. Також відбулося зменшення інших оборотних активів на 100 % та зменшення грошових коштів на 368 тис. грн. На початок звітнього року найбільшу питому вагу в структурі оборотного капіталу займала дебіторська заборгованість (39,6 %), запаси займали 32,88 %, готова продукція 15,22 %, незавершене виробництво 3,06 %, інші оборотні активи 0,02 % та грошові кошти 5.23 %. На кінець звітнього року відбулися такі зміни: збільшилась частка дебіторської заборгованості до 45,84 %, зменшилась частка незавершеного виробництва до 2,46 %, грошових коштів до 3,52 % та зменшилась частка запасів до 26,78 %, зростання частки готової продукції до 17,6 %, та зменшення інших оборотних активів до 0,00 %.

Аналіз використання оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства та його окремих елементів здійснюється на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз використання оборотних коштів

Показники	Код рядка (алгоритм розрахунку)	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	Ф № 2 р. 2000	31313	30 548	-765,00	-2,44
2. Середньорічні залишки оборотних коштів, * тис. грн., в т.ч.	р. 1195	23407,5	24106,5	699,00	2,99
2.1. Запаси*		13125	12609	-516,00	-3,93
2.2. Кошти в розрахунках*	р.1125÷1155	9208	10421	1212,50	13,17
2.3. Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції*	Ф № 1 р.1160, 1165	1108,5	1060	-48,50	-4,38
2.4. Інші оборотні активи*	Ф № 1 р.1170, 1190	20	19,5	-0,50	-2,50
3. Кількість днів в періоді	х	360	360	х	х
4. Одноденна виручка, тис. грн..	р. 1 : р. 3	86,98	84,86	-2,13	-2,44
5. Потреба в оборотних коштів одного дня, тис. грн.	р. 2 : р. 3	65,02	66,96	1,94	2,99
6. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Ф № 1 р.1615	3410,00	1906,00	-1504,00	-44,11
7. Коефіцієнт оборотності	р.1 : р.2	1,34	1,27	-0,07	-5,27
8. Коефіцієнт завантаженості	р.2 : р. 1	0,75	0,79	0,04	5,57

Продовження табл. 2.9.

Показники	Код рядка (алгоритм розрахунку)	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
				абс.	%
9. Тривалість 1 обороту, днів, в т.ч.	р.3 : р.7 або р.2 : р.4	269,11	284,09	14,98	5,57
9.1. В запасах	р.2.1 : р.4	150,90	148,59	-2,30	-1,53
9.2. В коштах в розрахунках	р.2.2 : р.4	105,86	122,80	16,94	16,00
9.3. В грошових коштах	р.2.3 : р.4	12,74	12,49	-0,25	-1,98
9.4. В інших оборотних коштах	р.2.4 : р.4	0,23	0,23	0,00	-0,06
10. Економія (надлишок) оборотних коштів, тис. грн.	абс. відхилення по р.9 · р.5 за звітний рік	x	29,08	x	x
11. Кредиторська заборгованість, враховуючи економію (надлишок) оборотних коштів при умові роботи заводу на рівні попереднього року, тис. грн.	р.10 ± р.6 за звітний рік	x	1935,08	x	x

Розрахунки, наведені в табл. 2.9, свідчать що ефективність використання оборотних коштів підприємства погіршилась, про що свідчить збільшення тривалості одного обороту на 14,98 дні, за рахунок збільшення коефіцієнта завантаженості на 0,04 і зменшення коефіцієнта оборотності на 0,07. Також негативно слід відзначити збільшення часу перебування оборотних коштів у розрахунках – на 16,94 дні, проте відбулось зменшення перебування оборотних коштів запасах – на 2,3 дні, в грошових коштах – на 0,25 дні; в інших оборотних коштах значення стало протягом двох років. За даними розрахунками збільшення тривалості обороту на 14,98 дня не дозволяє зекономити грошові кошти у сумі 29,08 тис. грн. Якщо б оборотні кошти використовувались на рівні 2019 року, то кредиторська заборгованість становила б 1935,08 тис. грн.

Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства здійснюється підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.10.

З табл. 2.10 видно, що дебіторська заборгованість на кінець звітнього року збільшилась на 1975 тис. грн. або на 20,93 %, що є негативним показником для підприємства. На це вплинуло збільшення дебіторської заборгованості за розрахунками на 265 тис. грн. або на 36,65 % та збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1715 тис. грн. або на 19,69 %, інша поточна дебіторська заборгованість відсутня на кінець звітнього року. В структурі дебіторської заборгованості найбільшу питому вагу на початок звітнього року

займала дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги (92,29%), доля дебіторської заборгованості за розрахунками та іншої заборгованості склала 7,66 % та 0,05 % відповідно. На кінець звітнього року в структурі дебіторської заборгованості відбулися наступні зміни: збільшилась питома вага заборгованості за розрахунками на 1,0 процентних пунктів, зменшилась заборгованість за товари, роботи, послуги на 0,94 % пункти.

Таблиця 2.10 – Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітнього року	на кінець звітнього року	на початок звітнього року	на кінець звітнього року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітнього року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	1125÷1155	9438	11 413	100	100	1975	x	20,93	100
1.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1120, 1125	8710	10 425	92,29	91,34	1 715	-0,94	19,69	86,84
1.2. Дебіторська заборгованість за розрахунками **: <ul style="list-style-type: none"> – за виданим авансами – з бюджетом, – в тому числі з податку на прибуток – з нарахованих доходів – із внутрішніх розрахунків 	1130÷1145	723	988	7,66	8,66	265	1,00	36,65	13,42
	1130	688	916	7,29	8,03	228	0,74	33,14	11,54
	1135	15	72	0,16	0,63	57	0,47	380,00	2,89
	1136	15	0	0,16	0,00	-15	-15	0,00	-0,76
	1140	0	0	0,00	0,00	0	0	0,00	-
	1145	0	0	0,00	0,00	0	0	0,00	-
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	5	0	0,05	0,00	-5	-0,05	-100,00	-0,25

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення здійснюється за даними форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.11.

З табл. 2.11 видно, що в попередньому році 84,76 % дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги погашено в строк до 12 місяців, 0,06 % - в строк 12-18 місяців, 15,18% - в строк 18-36 місяців. В звітному році збільшується частина заборгованості, яка погашена в строк до 12 місяців до 88,84 %, від-

повідно збільшується заборгованість, яка буде погашена в строк 12-18 місяців до 0,93% та в строк 18-36 місяців зменшується до 10,23 %.

Таблиця 2.11 – Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення

Показники		Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги		Інша поточна дебіторська заборгованість		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс.	%
Попередній рік	Всього, в тому числі:	8710	100	-	100	x	-
	– до 12 місяців	7383	84,76	2	-	x	x
	– від 12 до 18 місяців	5	0,06	-	-	x	x
	– від 18 до 36 місяців	1322	15,18	-	-	x	x
Звітний рік	Всього, в тому числі:	10425	100	-	100	1715	x
	– до 12 місяців	9262	88,84	-	-	1879	4,08
	– від 12 до 18 місяців	97	0,93	-	-	92	0,87
	– від 18 до 36 місяців	1066	10,23	-	-	-256	-4,95

Інша поточна заборгованість як в попередньому, так і в звітному році погашена в найкоротші строки до 12 місяців повністю. Це позитивно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.12.

З табл. 2.12 видно, що збільшення валюти балансу на кінець року на 6 тис. грн. сталося за рахунок збільшення власного капіталу на 1556 тис. грн. або на 5,86 %, та зменшення поточних зобов'язань підприємства на 1550 тис. грн. або на 39,84 %, що позитивно характеризує діяльність підприємства. Також позитивним є збільшення власного капіталу на 1556 тис. грн. або 5,86 %.

У складі пасиву (джерел формування капіталу) на початок попереднього року найбільшу і досить високу питому вагу займає власний капітал підприємства (87,21 % на початок року та 92,31 % на кінець року). Збільшення питомої ваги власного капіталу на 5,1 % слід охарактеризувати як позитивне явище, тому що воно сталося за рахунок збільшення питомої ваги власних оборотних коштів на 3101 тис. грн. або 15,95 %, що свідчить про зменшення залежності підприємства від позикових коштів.

Таблиця 2.12 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства

Показники	Код рядка	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
				абс.	%
Всього джерел формування активів, тис. грн.	1900	30424	30 430	6	0,02
1. Власний капітал, тис. грн. – в % до усіх джерел	1495	26533	28 089	1556	5,86
		87,21	92,31	5,10	x
1.1. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн. – в % до усіх джерел	1495 – 1095	19440	22541	3101	15,95
		63,90	74,07	10,18	x
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1595	-	-	-	-
		-	-	-	x
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн. – в % до усіх джерел	1500÷1515	-	-	-	-
		-	-	-	-
2.2. Довгострокові забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1520, 1525	-	-	-	-
		-	-	-	-
3. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1695	3891	2 341	-1550	-39,84
		12,79	7,69	-5,10	x
3.1. Короткострокові зобов'язання, тис. грн. – в % до усіх джерел	1600, 1610	-	-	-	x
		-	-	-	x
–в тому числі короткострокові кредити банків, тис. грн. – в % до усіх джерел	1600	-	-	-	x
		-	-	-	x
3.2. Кредиторська заборгованість, тис. грн. – в % до усіх джерел	1605, 1615÷1645	3764	2169	-1595	-42,38
		12,37	7,13	-5,24	x
3.3. Поточні забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1660	-	-	-	-
		-	-	-	x
3.4. Інші поточні зобов'язання – в % до усіх джерел	1665,1690	127	172	45	35,43
		0,42	0,57	0,15	x
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, тис. грн. – в % до усіх джерел	1700	-	-	-	-
		-	-	-	x

Питома вага зобов'язань на кінець попереднього року становила 12,79 %, а на кінець звітнього року зменшилась до 7,69 %, що також позитивно характеризує діяльність підприємства .

В таблиці 2.13. здійсимо аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства

Таблиця 2.13 – Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства

Показники	Код рядка	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
				абс.	%
Власний капітал всього, тис. грн., в тому числі:	1495	26533	28 089	1556	5,86
1. Зареєстрований (пайовий) капітал, тис. грн.	1400	13738	13 738	0	0
– в % до власного капіталу		51,78	48,91	-2,87	x
2. Капітал у дооцінках, тис. грн.	1405	4151	4 151	0	x
– в % до власного капіталу		15,64	14,78	-0,87	x
3. Додатковий капітал, тис. грн.	1410	529	529	0	0,00
– в % до власного капіталу		1,99	1,88	-0,11	x
4. Резервний капітал, тис. грн.	1415	422	422	0	x
– в % до власного капіталу		1,59	1,502	-0,09	x
5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн.	1420	8948	9 249	301	3,36
– в % до власного капіталу		33,72	32,93	-0,80	x
6. Неоплачений капітал, тис. грн.	1425	2155	0	-2155	0,00
– в % до власного капіталу		8,12	0,00	-8,12	x
7. Вилучений капітал, тис. грн.	1430	-	-	-	x
– в % до власного капіталу		-	-	-	x

З табл. 2.13 видно, що власний капітал підприємства на кінець звітнього року порівняно з початком збільшився на 1556 тис. грн. або 5,86 %. Це відбулось за рахунок збільшення сталості значення пайового капіталу, збільшення нерозподіленого прибутку на 301 тис. грн. В структурі власного капіталу на початок попереднього року найбільшу питому вагу пайовий капітал 51,78 %, капітал в дооцінках -15,64 %, додатковий капітал – 1,99%, резервний – 1,59%. На кінець року відбулись такі зміни – зменшилась питома вага пайового капіталу до 48,91%, нерозподіленого прибутку до 32,93 %, зменшення додаткового та резервного капіталу до 1,88 та 1,502 % відповідно, зменшилась питома вага капіталу у дооцінках до 14,78 %.

Аналіз динаміки рентабельності капіталу підприємства здійснюється за даними форм № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за два роки за допомогою табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Аналіз рентабельності капіталу підприємства

Показники	Код рядка	2019 рік	2020 рік	Абсол. відхилен.
1. Чистий прибуток (збиток) підприємства, тис. грн.	Ф № 2 р. 2350 (2355)	101	129	28
2. Середня річна сума капіталу підприємства, тис. грн.*, в тому числі:	Ф № 1 р. 1300	31391	30427	-964

Продовження табл. 2.14.

Показники	Код рядка	2019 рік	2020 рік	Абсол. відхилен.
– основного капіталу*	Ф № 1, р. 1095	7983,5	6320,5	-1663
– оборотного капіталу*	Ф № 1 р.1195	23407,5	24106,5	699
в тому числі – власного оборотного капіталу*	Ф № 1 р.1495 – р.1095	16832	20990,5	4158,5
3. Рентабельність капіталу, %		0,003	0,004	0,001
4. Рентабельність основного капіталу, %		0,013	0,020	0,008
5. Рентабельність оборотного капіталу, %		0,004	0,005	0,001
6. Рентабельність власного оборотного капіталу, %		0,006	0,006	0,000

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	1605÷1645,1690	3891	2341	100	100	-1550	x	-39,84	100
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1605,1615	3410	1906	87,64	81,42	-1504	-6,22	-44,11	97,03
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками**:	1610,1620÷1645	354	263	9,10	11,23	-91	2,14	-25,71	5,87
– за довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-	-	-	-	-	-
– з бюджетом,	1620	209	33	5,37	1,41	-176	-3,96	-84,21	11,35
– у т.ч. з податку на прибуток	1621	0	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
– зі страхування	1625	29	1	0,75	0,04	-28	-0,70	0,00	1,81
– з оплати праці	1630	112	0	2,88	0,00	-112	-2,88	-100,00	34,83
– за одержаними авансами	1635	4	4	0,10	0,17	0	0,07	0,00	0,00
– за розрахунками з учасниками	1640	0	225	0,00	9,61	225	9,61	0	-14,52
1.3. Інші поточні зобов'язання	1690	127	172	3,26	7,35	45	4,08	35,43	-2,90

З табл. 2.15 видно, що зменшення кредиторської заборгованості в звітному році порівняно з попереднім на 1550 тис. грн.. або на 39,84% сталося за ра-

хунок збільшення кредиторської заборгованості за розрахунками на 91 тис. грн. або 25,71 % та зменшення заборгованості за товари, роботи, послуги на 15504 тис. грн. або 44,11 %. Проте відбулось збільшення іншої заборгованості – на 45 тис. грн. або 35,43 % .

В структурі кредиторської заборгованості на початок року найбільшу частку займала заборгованість за товари, роботи, послуги – 87,64 %, питома вага іншої заборгованості складала 3,26 %, заборгованості за розрахунками – 9,1 %.

На кінець року відбулись наступні зміни в структурі кредиторської заборгованості: зменшилась питома вага заборгованості за товари, роботи, послуги до 81,42 %, збільшилась питома вага іншої заборгованості до 7,35 % відповідно, збільшилась питома вага заборгованості за розрахунками до 11,23 %.

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства можна виконати за на підставі даних форм №1 «Баланс» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства

Показники	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	10425	1906	8519	
2. За розрахунками*:				
– з бюджетом,	72	33	39	
– у т.ч. з податку на прибуток	0	0	0	
– за виданими авансами	916	0	916	
– зі страхування	0	1		1
– з оплати праці	0	0		0
– за одержаними авансами	0	4		4
– за розрахунками з учасниками	0	225		225
– із внутрішніх розрахунків	0	0		0
3. Інші види заборгованості	5	127		122
Всього	11418	2296	9122	

З табл. 2.16 видно, що на кінець звітнього року сталося перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на 9122 тис. грн.. за рахунок заборгованості за товари, роботи, послуги – на 8519 тис. грн.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства здійснюють за допомогою даних форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Таблиця 2.17 – Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	2019 рік		2020 рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Фінансовий результат від реалізації продукції	2000-2050-2130-2150	-5935	-4565,38	164	102,50	6099	4667,88
2. Фінансовий результат від іншої операційної діяльності	2120-2180	6055	4657,69	-69	-43,13	-6124	-4700,82
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	2190 (2195)	120	92,31	95	59,38	-25	-32,93
4. Фінансовий результат від інвестиційної та фінансової діяльності	2200 + 2220 – 2250 – 2255	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5. Фінансовий результат іншої діяльності	2240 – 2270	10	7,69	65	40,63	55	32,93
6. Фінансові результати від звичайної діяльності	2290 (2295)	130	100	160	100	30	23,08

Аналіз формування та динаміки фінансового результату від основної операційної діяльності (реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)) проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.18.

Таблиця 2.18– Аналіз формування та динаміки фінансових результатів підприємства від основної операційної діяльності

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	2019 рік, тис. грн.	2020 рік, тис. грн.	Відхилення	
				тис. грн.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	31313	30 548	-765	-2,44
2. Собівартість реалізованої продукції	2050	30690	25 941	-4749	-15,47
3. Адміністративні витрати	2130	5695	3743	-1952	-34,28
4. Витрати на збут	2150	863	700	-163	-18,89
5. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050-2130-2150	-5935	164	6099	1,2р.

За даними табл. 2.18 видно, що в звітному році фінансовий результат від основної операційної діяльності збільшився на 6099 тис. грн. або в 1,2 рази та став прибутком у звітному році, хоча всі показники зменшились у своєму значенні у звітному році. Це відбулося за рахунок того, що чистий дохід зменшився на 765 тис. грн. або 2,44 % та зменшилась собівартість реалізованої продукції на 4749 тис. грн. або 15,47 %, адміністративні витрати зменшились на 1952 тис.

грн. або 34,28 % , також зменшились витрати на збут –на 163 тис. грн. або 18,89 % . Це все є негативним явищем в діяльності підприємства.

Аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності проводиться даними форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл.2.19.

Таблиця 2.19 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності

Показники	2019 рік				2020 рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Операційна оренда активів	101	86	15	0,25	101	51	50	-72,46	35	2,3 р.
2. Операційна курсова різниця	586	298	288	4,76	238	74	164	-237,68	-124	- 43,06
3. Реалізація інших необоротних активів	5	3	2	0,03	120	126	-6	8,70	-8	8,66
4. Штрафи, пені, неустойки	0	170	-170	-2,81	8	0	8	-11,59	178	-1 р.
5. Утримання об'єктів житлово-комунального і соціально-культурного призначення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Інші операційні доходи і витрати	6129	209	5920	97,77	19	304	-285	413,04	- 6205	-1 р.
Всього фінансовий результат від іншої операційної діяльності	6821	766	6055	100	486	555	-69	100	- 6124	-1 р.

З табл. 2.19 видно, що фінансовий результат від іншої операційної діяльності в звітному році порівняно з попереднім роком зменшився на 6124 тис. грн. або в 1 раз. Це сталося за рахунок зменшення операційної курсової різниці на 124 тис. грн. або на 43,06 % та фінансового результату від інших операційних доходів і витрат на 6205 тис. грн. або в 1 раз . В звітному році та в попередньому відсутній будь-який рух по доходах та витратах.

Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від інвестиційної, фінансової та іншої діяльності проводиться даними форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності», але у зв'язку з тим, що за досліджуваний період підприємство не здійснювало інвестиційної та іншої діяльності, її аналіз проводити недоцільно.

Аналіз формування чистого прибутку підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.20.

Таблиця 2.20 - Аналіз формування чистого прибутку

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Фінансовий результат від звичайної діяльності, тис. грн.	2290 (2295)	130	160	30	23,08
2. Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис. грн.	2300	29	31	2	6,90
3. Чистий прибуток, тис. грн.	2290(2295)± ±2300	159	191	32	20,13

З табл. 2.20 видно, що сума чистого прибутку підприємства в звітному році збільшилась на 32 тис. грн. або 20,13 %. На це вплинуло збільшення витрат з податку на прибуток повільнішими темпами (6,9%), ніж фінансового результату від звичайної діяльності (23,08%). Дана ситуація позитивно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз рентабельності виробництва здійснюють за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.21.

Таблиця 2.21 - Аналіз рентабельності виробництва

Показники	Алгоритм розрахунку	2019 рік	2020 рік	Абсол. відхил.
Фінансовий результат від звичайної діяльності, тис. грн.	форма№2 р.2290 (2295)	130	160	30
Середня річна вартість основних засобів, тис. грн.	форма№1 р.1011*	30997	30711	-286
Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	форма№1 р.1195*	23407,5	24106,5	699
Загальна величина виробничих фондів підприємства, тис. грн.	р. 2 + р. 3	54404,5	54817,5	413
Рентабельність виробництва, %	р.1: р.4·100%	0,24	0,29	0,05

За даними табл. 2.21 можна зробити висновок, що рентабельність виробництва зростає в звітному році порівняно з попереднім на 0,05 % пункти, на це вплинуло зростання фінансового результату від звичайної діяльності на 30 тис. грн. Проте позитивним для підприємства є збільшення загальної величини виробничих фондів на 413 тис. грн., середньої річної вартості основних засобів на 286 тис. грн. та середньої річної вартості оборотних коштів на 699 тис. грн.

$$1) (160/(30997+23407,5))*100-(130/(30997+23407,5))*100 = 0,05 \%$$

Отже, за рахунок збільшення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування на 30 тис. грн. рівень рентабельності зріс на 0,05 % пунктів.

$$2) (160/(30711+23407,5))*100-(160/(30997+23407,5))*100 = 0,001\%$$

З розрахунків видно, що зменшення вартості основних засобів на 286 тис. грн. збільшило рентабельність виробництва на 0,001 % пунктів.

$$3) (160/(30711+24106,5))*100-(160/(30711+23407,5))*100 = -0,004 \%$$

Розрахунки показали, що збільшення середньої річної вартості оборотних коштів на 699 тис. грн. викликало зменшення рентабельності на 0,006 процентних пункти.

Загальний вплив факторів становить 0,05 процентних пункти.

$$0,05+0,001-0,004 = 0,05$$

Отже, за результатами аналізу рекомендуємо підприємству, згідно із законодавчою базою, необхідно створити резервний капітал та продовжувати збільшувати нерозподілений прибуток. Це можливо зробити за допомогою оптимізації всіх витрат підприємства та намагатися збільшити вплив оборотності власного капіталу на рівень його рентабельності.

3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ У ТОВ «ЧОРНОМОРСЬКА ІГРАШКА»

3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

Згідно зі статтею 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996 організація бухгалтерського обліку на підприємстві є компетенцією його власника. Власник несе відповідальність за:

- організацію бухгалтерського обліку;
- забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій в первинних документах;
- збереження та обробку документів, реєстрів обліку протягом встановленого терміну але не менше трьох років.

Крім того підприємство самостійно визначає облікову політику.

Облікова політика ТОВ «Чорноморська іграшка» формується у відповідності з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. та вимогами Національних стандартів (положень) бухгалтерського обліку.

Основні положення облікової політики в ТОВ «Чорноморська іграшка» визначають:

1. Форма організації бухгалтерського обліку – автоматизована.
2. Облік основних засобів ведеться у відповідності з П(С)БО 7. Використовується прямолінійний метод нарахування амортизації основних засобів.
3. Поточна дебіторська заборгованість обліковується у відповідності з П(С)БО 10. Резерв сумнівних боргів не створюється.
4. Облік запасів ведеться у відповідності з П(С)БО 9. При вибутті запаси оцінюються за методом ФІФО.
5. Організація податкового обліку на підприємстві відбувається у відповідності з діючим законодавством за допомогою окремих реєстрів податкового обліку.

В ТОВ «Чорноморська іграшка» обліковою політикою затверджено власний план рахунків, який передбачає використання рахунків 1-го, 2-го та 3-го порядків.

Підприємство використовує в своєму обліку всі, окрім 8, класи плану рахунків.

Бухгалтерський облік відображає весь процес виробництва на підприємстві-

ві, дає можливість простежити за змінами, які відбуваються у виробництві. Враховуючи сукупність витрат, знаходиться собівартість продукту, що виробляється. Таким чином контролюється продуктивність та прибутковість всього підприємства.

Система бухгалтерського обліку складається з:

- ✓ ведення бухгалтерського обліку і складання балансу;
- ✓ виконання розрахунків;
- ✓ збір статистичних даних;
- ✓ розробку планів.

Усі облікові операції, включаючи визначення фінансового результату підприємства лежать на бухгалтерській службі, структура якої представлена на рисунку 3.1.

Рис. 3.1 - Структура бухгалтерської служби

Очолює бухгалтерську службу підприємства головний бухгалтер, якому підпорядковуються 4 особи облікового апарату.

Бухгалтерський облік охоплює усю сукупність господарської та фінансової діяльності підприємства. Він забезпечує контроль за виробництвом та розподіленням матеріальних благ, переміщенням і збереженням майна підприємства. Головною задачею бухгалтерського обліку на підприємстві являється як одержання точної та достовірної інформації про господарчі процеси в результатах діяльності підприємства, так і для використання кредиторами, податковими, фінансовими та банківськими органами та іншими зацікавленими юридичними та фізичними особами.

Функції облікового персоналу:

- облік, аналіз і контроль за необоротними активами, оборотними актива-

ми, власним капіталом та довгостроковими і короткостроковими обов'язками, формуванням доходів і результатів діяльності;

- забезпеченням наявності первинної документації і своєчасної обробки первинних документів;

- забезпечення повного відображення усіх витрат підприємства і прибутків, постійне порівняння прибутків з витратами, виявлення спільних фінансових результатів діяльності підприємства;

- оформлення матеріалів, пов'язаних з нестачею і відшкодуванням втраченої від нестачі, розкрадання і порчі активів підприємства.

В ТОВ «Чорноморська іграшка» бухгалтерський облік автоматизовано частково. Використання автоматизованого обліку дає можливість повністю звільнитися від помилок (перенесення даних одного облікового регістра в інший), оскільки при автоматизованому обліку ведеться лише один обліковий регістр, всі інші формуються автоматично і ризик помилки при переносі даних між регістрами відсутнє. Автоматизовані ділянки про облік руху грошових коштів, реалізація, частково автоматизований облік основних засобів і облік запасів. На превеликий жаль часткова автоматизація не дає можливості отримати в автоматичному режимі фінансову та податкову звітність.

Відповідно до Закону № 996-XIV ТОВ «Чорноморська іграшка» на основі даних бухгалтерського обліку складає й подає річну фінансову (бухгалтерську) звітність. Річна звітність складається з Форми №1 «Баланс», Форми №2 «Звіт про фінансові результати», Форми №3 «Звіт про рух грошових коштів», Форми №4 «Звіт про власний капітал», Форми №5 «Приміток до річної фінансової звітності».

Звітним періодом для складання фінансової звітності є рік. Баланс складається на кінець останнього дня звітного періоду. Проміжна (місячна, квартальна) звітність, яка охоплює визначений період, складається наростаючим підсумком з початку звітного року.

До органів статистики подаються наступні форми документів:

- ✓ Форма №1-П «Звіт підприємства по продукції»;
- ✓ Форма №1-підприємництво «Звіт про основні показники діяльності підприємства»;
- ✓ Форма №1-ПВ «Звіт з праці»;
- ✓ Форма № 11-ОЗ «Звіт про наявність та рух основних засобів, амортиза-

цію (знос)»;

- ✓ Форма № 1-РС «Звіт про витрати на утримання робочої сили» (подається один раз на чотири роки);
- ✓ Форма № 1 – споживання «Обстеження споживання продуктів та послуг у виробництві продукції (робіт, послуг)».
- ✓ Податкова звітність включає:
- ✓ Податкова декларація ПДВ;
- ✓ Декларація податку на прибуток підприємства;
- ✓ Звіт з податкового розрахунку суми доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і суму утриманого з них податку;
- ✓ Розрахунок суми податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки;
- ✓ Податкова декларація орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності;
- ✓ Податковий розрахунок екологічного податку.

3.2. Документальне оформлення та облік розрахунків з постачальниками й підрядниками у ТОВ «Чорноморська іграшка»

Основним джерелами інформації для контролю розрахункових відносин по товарних операціях є первинні документи по обліку розрахунків з постачальниками й підрядниками. Розрахунки з вітчизняними постачальниками й підрядниками здійснюються на підставі документів постачальника: накладних, рахунків-фактур, рахунків, актів приймання робіт, послуг, податкових накладних, товарно-транспортних накладних при здійсненні торговельних операцій (додаток В).

Розрахункові документи які надає підприємство-постачальник покупцеві на суму оплати за отриману продукцію, виконані роботи й зроблені послуги повинні бути акцептовані.

Акцепт розрахункових документів – напис уповноваженої особи (акцептант) на рахунку, який засвідчує, згоду прийняти рахунок до оплати. Після цього покупець надає своєму банку платіжне доручення на оплату придбаного товару й одержує виписку вповноваженого банку про списання коштів з поточного рахунку. Якщо оплата проводиться готівкою через підзвітну особу, то заповнюється видатковий касовий ордер на видачу готівкових засобів під звіт і авансовий звіт

про використання виданих готівкових засобів (із квитанцією до прибуткового ордера, чеком ЕККА, копією чека з відміткою «оплачено»).

Підставою для оприбуткування й оплати придбаних товарів також є документ який засвідчує його якість.

Підставою для обліку імпортованих товарів і їх руху є документи іноземної фірми-постачальника, транспортно-експедиторських компаній по навантажувальних-розвантажувальних і транспортних послугах, документи на послуги зі зберігання товару, розрахункові документи про оплату мита, зборів і податків.

При виявленні недостачі або дефекту товарів приймання не припиняється, а складається рекламацийний акт.

При надходженні товарно-матеріальних цінностей, на які не отримані розрахункові документи постачальників, необхідно перевірити чи не враховуються матеріальні цінності, як не оплачені, за умови, що вони перебувають у дорозі або не вивезені зі складу постачальника.

Невідфактурована вважається поставка матеріальних цінностей від постачальника до пред'явлення розрахункового документа, на підставі якого здійснюється оплата. Невідфактурована поставка визначається наприкінці місяця на підставі даних про фактичні надходження матеріальних цінностей і розрахункових документів, пред'явлених до оплати. Постачальника терміново повідомляють про таку поставку: йому висилають лист і акт приймання матеріалів (форма № М-7).

Матеріальні цінності визначають у дорозі, якщо вони оплачені, але до кінця місяця не надійшли (або перебувають на відповідальному зберіганні в постачальника). Такі матеріальні цінності бухгалтерія оприбуткує умовно з метою відображення їх у балансі підприємства в складі виробничих запасів.

Документи які складаються при перерахуванні коштів постачальникам, залежать від форми розрахунків: платіжне доручення, акредитив, інкасо, видатковий касовий ордер та інші платіжні документи.

Первинні документи, застосовувані в операціях ЗЕД, можна розділити на наступні групи:

- технічна документація (техпаспорти машин і устаткування, інструкції з установки й ін.);
- товарно-супровідна документація (сертифікат про якість товару, відвантажувальна специфікація, пакувальний аркуш, комплектувальна відомість і ін.);

- транспортної експедиторська й страхова документація (залізнична накладна і її копії, дублікат залізничної накладній міжнародного вантажного повідомлення, квитанція залізничної накладній внутрішнього вантажного повідомлення, багажна квитанція, накладні автотранспортного, річкового й повітряного сполучення та ін., страховий поліс або сертифікат і ін.);

- складська документація (приймний акт порту на експортний товар, генеральний акт розвантаження пароплава з імпортними вантажами в порту прибуття, докова розписка про прийняття вантажу на зберігання в іноземному порту й ін.);

- розрахункова документація (рахунок-фактура, розрахункова специфікація (якщо товар являє собою комплект із різних частин і кожна частина має ціну), переказний вексель і ін.);

- банківська документація (заява на переказ валюти, доручення про відкриття акредитива, заява на розподіл експортного виторгу, виписки операцій по поточному й валютному рахунках і ін.);

- митна документація (вантажна митна декларація, сертифікат про походження товару й ін.);

- претензійно-арбітражна документація (претензійний лист, позовна заява до суду або арбітражний суд, постанову суду або арбітражного суду про задоволення або відхилення позову й ін.);

- документи по нестачах і псуванню товару (акт на нестачу, аварійний сертифікат і ДР.).

Крім того, обов'язковими документами є:

- контракт і копія контракту (якщо контракт із іноземним контрагентом складений іноземною мовою, то до нього обов'язково повинен бути прикладений нотаріально завірений переклад);

- ліцензія при експорті товару (якщо товар є ліцензійним).

Документальне оформлення розрахунків з постачальниками й підрядниками в ТОВ «Чорноморська іграшка» представлено в додатку В.

Кредиторські зобов'язання перед постачальником (підрядником) виникають у разі укладення договору на умовах відстрочки платежу (товарного або комерційного кредиту). Згідно з укладеним Договором, постачальник має передати майно покупцю та може вимагати від нього здійснення його обов'язку щодо ви-

конання зобов'язань у вигляді сплати (або компенсації у іншій формі) заотримане майно.

В процесі постачання взаємовідносини між постачальником та покупцем регулюються рядом договорів (поставки, енергопостачання, про надання послуг, міни (бартеру), за якими відбувається передача продукції (товару) або надання послуг постачальником покупцеві. Покупець оплачує цю продукцію або послуги також відвантажує продукцію, надає послуги (у випадку укладення договоруміни (бартеру) – здійснює розрахунки.

На рис. 3.2 відображено схему взаємовідносин між сторонами в процесі постачання

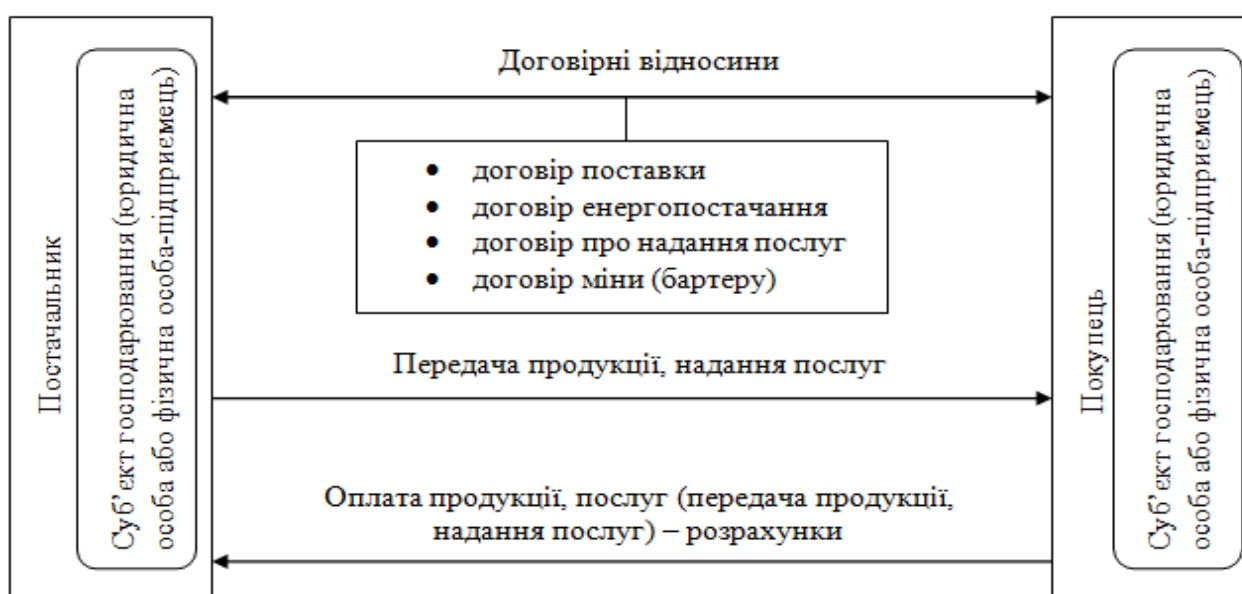

Рис. 3.2 - Взаємовідносини між сторонами в процесі постачання у ТОВ «Чорноморська іграшка»

Побудова аналітичного обліку розрахунків з постачальниками й підрядниками повинна забезпечити можливість одержання необхідних даних по: акцептованих і інших розрахункових документах, строк оплати яких не настав; неоплачених у строк розрахункових документах постачальника за невідфактуровані поставки; виданих векселях, строк оплати яких не настав; прострочених оплатою векселях; отриманих комерційних кредитах.

Аналітичний облік ведеться окремо по кожному постачальникові й підрядникові в розрізі кожного документа (рахунку) на оплату. Аналітичний облік розрахунків, ведеться в розрізі постачальників і номерів контракту. У кожному разі повинен бути забезпечений чіткий контроль своєчасності розрахунків по кожній

поставці товарів. Аналітичний облік ведеться в місцях зберігання й обліковими (товарними) партіями, при визначенні ознак яких береться в облік: характер товару, можливість зберігання партії в процесі перевезення, перевалки, зберігання вантажу.

Облік розрахунків з постачальниками й підрядниками в ТОВ «Чорноморська іграшка» здійснюється на рахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»

На цьому рахунку враховуються розрахунки між підприємствами й організаціями за продукцію, товарно-матеріальні цінності, виконані роботи й надані послуги, по доставці й переробці матеріальних цінностей, розрахункові документи на які отримані, а також по невідфактурованим поставкам. Усі операції, пов'язані з розрахунками за придбані товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи або надані послуги, знаходять висвітлення на рахунку 63 незалежно від того, коли проводилася оплата пред'явленого рахунку.

Дебетується рахунок 63 на суми оплати рахунків у кореспонденції із кредитом рахунків обліку коштів. У випадку погашення заборгованості перед постачальниками шляхом взаємозаліку або оплати в натуральному виразі (товарообмінна операція), у регістрах бухгалтерського обліку покупця робиться запис по дебету рахунку 63 і кредиту рахунку 36 «Розрахунки з покупцями й замовниками». По кредиту рахунку 63 відображає вартість товарно-матеріальних цінностей, що фактично надійшли, виконаних робіт, наданих послуг у кореспонденції з дебетом рахунків обліку товарно-матеріальних цінностей або відповідних витрат.

Сума податку на додану вартість за виконані роботи, надані послуги, придбані товарно-матеріальні цінності, відображається по дебету рахунку 641 «Розрахунки з бюджетом» субрахунок «Податок на додану вартість» у кореспонденції із кредитом рахунку 63. При здійсненні передоплати сума ПДВ відображається по дебету рахунку 68 і кредиту рахунку 6441 «Податковий кредит». Вартість, що надійшла по товарно-матеріальним цінностям виконаним роботам, наданим послугам відображається на рахунках обліку товарно-матеріальних цінностей або витрат без обліку суми податку на додану вартість, зазначеної в документах постачальника. А, якщо матеріальні цінності надають особами, що не є платниками ПДВ, у платника такого податку сума ПДВ відображається в складі покупної вартості оприбуткованих цінностей.

В таблиці 3.1. покажемо порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку розрахунків з вітчизняними та іноземними постачальниками та підрядниками на підприємстві.

Таблиця 3.1 – Кореспонденція рахунків по обліку розрахунків з вітчизняними постачальниками у ТОВ «Чорноморська іграшка» за 2020 р.

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК НА РАХУНКУ 6311 «РОЗРАХУНКИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТМЦ»				
1	Перераховано грошові кошти постачальникам ТМЦ із поточного рахунку		311	21838191,41
2	Проведені розрахунки з постачальниками через підзвітних осіб		3721	35914,47
3	Проведено взаємозалік серед пукупців		3611	83600,00
4	Проведено взаємозалік серед постачальників товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ)		6312	69318,94
5	Проведено взаємозалік серед постачальників послуг	6311	3611	4,00
Всього оборот по Д-ту. рах. 6311				2027028,96
1	Отримано основні засоби	1521		235246,67
2	Оприбутковані малоцінні необоротні матеріальні активи	153		82746,76
3	Оприбутковано на склад сировину і матеріали	201		14400570,93
4	Оприбутковано ПММ	203		382830,09
5	Оприбутковано будівельні матеріали	205		1319921,55
6	Оприбутковано запасні частини	207		349457,31
7	Оприбутковано інші матеріали від постачальників	209		25624,59
8	Оприбутковано МШП на склад	22		93398,52
9	Оприбутковано на склад товар	281		981097,49
10	Повернуто безготівкові грошові кошти на поточний рахунок від постачальників	311		10141,48
11	Проведено взаємозалік серед постачальників ТМЦ	6311		69318,94
12	Відображена сума ПДВ	6441		3540938,23
13	Отримано інші операційні витрати	949	6311	2666,71
Всього по К-ту. рах. 6311				21488625,85
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК НА РАХУНКУ 6312 «РОЗРАХУНКИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ПОСЛУГ»				
1	Перераховано грошові кошти постачальникам послуг із поточного рахунку		311	6627959,43
2	Видано грошові кошти постачальникам послуг каси підприємства		361	14913,90
3	Списано заборгованість на доходи		715	5000,00
4	Проведено взаємозалік серед постачальників послуг		6312	12475,52
5	Списано заборгованість на інші операційні доходи	6312	719	0,01
Всього оборот по Д-ту. рах. 6312				6660348,86

Продовження таблиці 3.1.

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Витрати транспортування на придбані МНМА	153		4693,05
2	Витрати транспортування на придбані матеріали	201		150913,96
3	Витрати транспортування на придбані ПММ	203		758,33
4	Витрати транспортування на будівельні матеріали	205		2784,03
5	Витрати транспортування на запасні частини	207		7752,61
6	Витрати транспортування на інші матеріали	209		33,33
7	Витрати транспортування на МШП	22		11815,55
8	Відображено послуги на виробництво (е/е, газ, вода)	23		2333025,18
9	Повернуто безготівкові грошові кошти на поточний рахунок від постачальників	311		5500,00
10	Проведено взаємозалік серед постачальників ТМЦ	6311		4,00
11	Проведено взаємозалік серед постачальників послуг	6312		12475,52
12	Відображена сума ПДВ	6441		708013,46
13	Відображено податковий кредит по ПДВ	6442		305695,99
14	Отримано витрати загальновиробничого призначення	91		898973,53
15	Отримано витрати адміністративного призначення	92		922709,82
16	Отримано витрати здійснені на збут продукції	93		44181,01
17	Визнано інші витрати	948		8492,57
18	Отримано інші операційні витрати	949	6312	41073,24
Всього по К-ту. рах. 6312				5471956,07
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК НА РАХУНКУ 632 «РОЗРАХУНКИ З ІНОЗЕМНИМИ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ»				
1	Перераховано грошові кошти іноземним постачальникам з поточного рахунку в іноземні валюти	632	312	1502090,27
2	Відображено курсову різницю в складі доходів підприємства	632	714	6034,06
3	Оприбутковано на склад сировину і матеріали	201	632	1473086,62

3.3. Внутрішньогосподарський контроль операцій з постачальниками та підрядниками на підприємстві

Процес постачання, як об'єкт обліку, включає в себе закупівлю і організацію зовнішнього надходження матеріалів, компонентів чи готових продуктів від постачальника на виробничі чи інші підприємства, склади або роздрібні магазини. Іншими словами, процес постачання полягає в тому, що підприємство укладає договори з постачальниками на необхідні йому фактори виробництва, організовує доставку та складування виробничих запасів, проводить розрахунки з постачальникам за отримані товарно-матеріальні цінності. Під час цього процесу відбувається зміна активу з форми грошей на форму майна, призначеного для виробництва продукції або торгівельної діяльності. В цілому механізм здійснення процесу постачання можна охарактеризувати трьома основними напрямками:

планування, організація та контроль (табл.3.2).

Таблиця 3.2 - Етапи здійснення процесу постачання

Етапи процесу постачання	Зміст
Планування	Вивчення зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, а також ринку окремих товарів; прогнозування і визначення потреби усіх видів матеріальних ресурсів, планування оптимальних господарських зв'язків; оптимізація виробничих запасів; планування потреби матеріалів; оперативне планування постачання
Організація	Збір інформації про потрібну продукцію, участь у ярмарках, виставках-продажах, і т.д.; аналіз усіх джерел задоволення потреби в матеріальних ресурсах з метою вибору найбільш оптимального; висновок з постачальниками господарських договорів на постачання товарів; одержання й організацію завезення реальних ресурсів; організація складського господарства, що входить до складу органів постачання; забезпечення робочих місць необхідними матеріальними ресурсами
Контроль і координація роботи	Контроль за виконанням договірних зобов'язань постачальників, виконання ними термінів постачання товарів; контроль за витратою матеріальних ресурсів в торгівлі; вхідний контроль за якістю і комплектністю матеріальних ресурсів, що надходять; контроль за виробничими запасами; висування претензій постачальникам і транспортним організаціям; аналіз дієвості постачальницької служби, розробка заходів щодо координації постачальницькою діяльністю і підвищення її ефективності

Облік розрахунків на підприємствах має бути чітко контрольований. Причому не тільки на кінцеві звітні дати, що забезпечується засобами фінансового обліку, а й у будь-який момент за потреби управління. Отже, виникає потреба поглиблення інформативності обліку за цими об'єктами. Ефективність контролю господарської діяльності, зокрема, операцій щодо розрахунків з постачальниками підприємства та фактів їх зміни залежить від раціональної його організації та чітко сформованої методики, яка передбачає наявність послідовного переліку етапів, методів та прийомів контролю та відповідного пакету розроблених робочих документів контролера для проведення внутрішньогосподарського контролю обраного об'єкта і базується на визначеному переліку систематизованих джерел інформації.

Основними елементами контролю операцій із забезпечення здійснення розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства та фактів їх зміни є:

- об'єкти - договори, укладені підприємством; розрахункові операції;
- записи в первинних документах, облікових реєстрах та звітності; господарські операції з обліку фактів зміни зобов'язань в контексті розрахунків з постачальниками та підрядниками;

- інформація про порушення та зловживання у веденні обліку, які знайшли документальне підтвердження в актах ревізії, перевірок, висновках аудиторів, постановах правоохоронних органів;

- суб'єкти - власник та підрозділи підприємства, які виконують контрольні функції за формуванням розрахунків з постачальниками та підрядниками (юридичний відділ, відділ постачання, бухгалтерія, відділ економічного аналізу, планово-фінансовий відділ, відділ маркетингу).

Контроль процесу постачання розпочинається із оцінки потенційного постачальника та якості сировини, матеріалів, устаткування, енергоносіїв, інших ресурсів і послуг, що купуються підприємством. Після підписання договорів контролером перевіряється факт виконання договірних відносин та розрахункової дисципліни. Виходячи з цього, варто визначити основні завдання контролю за станом розрахунків з постачальниками і підрядниками (рис. 3.3)

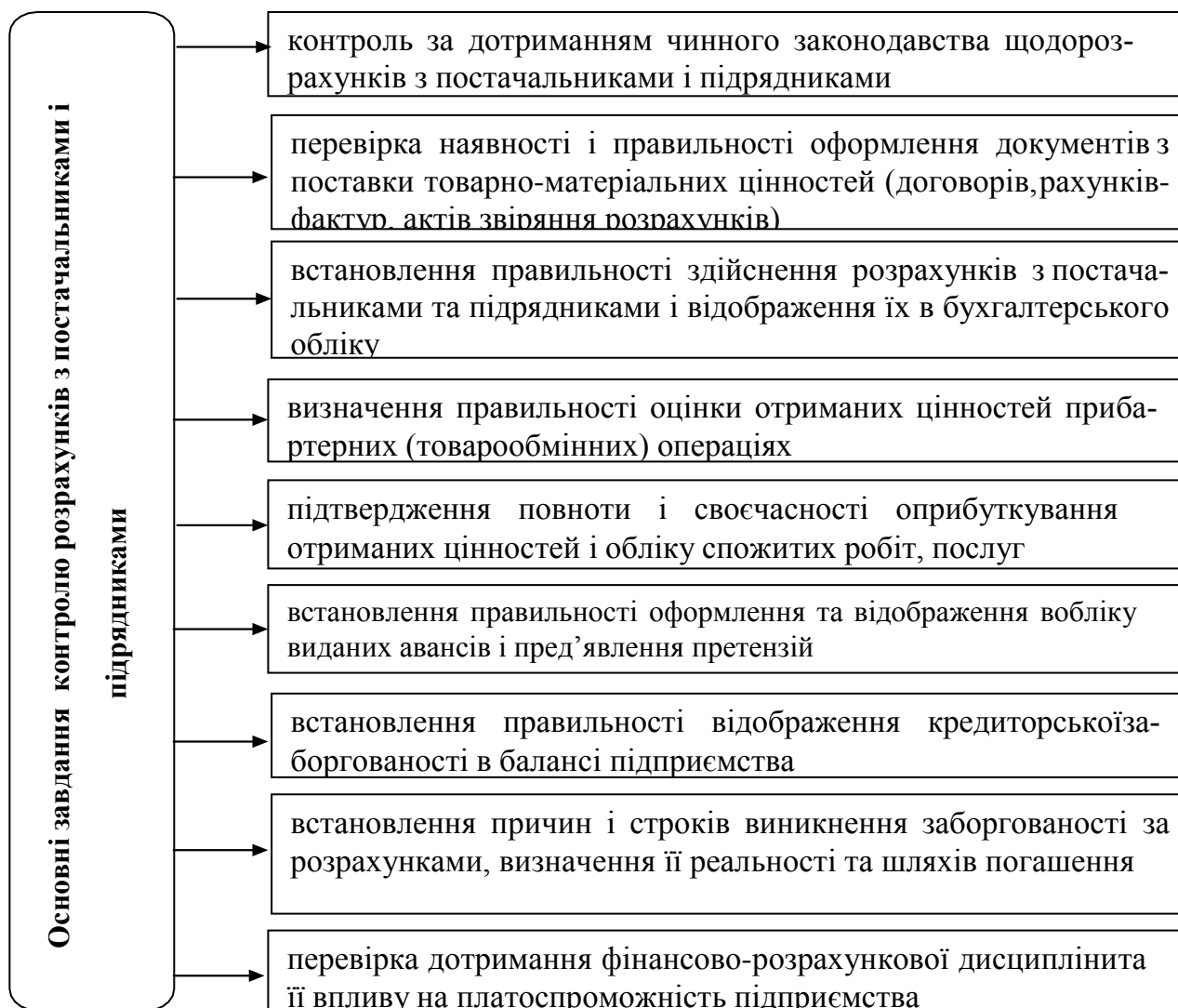

Рис. 3.3 - Основні завдання контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками на підприємстві

Одним з найважливіших завдань ефективної організації системи внутрішнього контролю операцій із забезпечення виконання договірних зобов'язань у ТОВ «Чорноморська іграшка» є регламентування його здійснення, тобто закріплення відповідного порядку виконання контролю у відповідних наказах або положеннях та формування системи внутрішніх розпорядчих документів:

- положенні про облікову політику (в частині врегулювання особливостей облікового відображення виконання та зміни зобов'язань підприємства);
- положенні про договірну роботу;
- графіку документообороту (фіксація руху первинних облікових документів та відстеження виконання розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства);
- посадових інструкцій працівників (визначення контрольних функцій та реалізація процедур контролю за обраним об'єктом перевірки).

Обліковий контроль – це первинний вид документального контролю, оскільки він є будь-яким доступним способом відображення параметричних даних об'єкта контролю на документальних носіях. Система внутрішньооблікового контролю визначається внутрішніми правилами та процедурами контролю, які заповоджуються власником підприємства для досягнення поставленої мети. На ефективність контролю господарської діяльності, зокрема, операцій щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства впливає його організація та чіткість сформованої методики, яка повинна складатись з послідовного переліку етапів, методів та прийомів контролю та відповідного пакету розроблених робочих документів контролера для проведення внутрішньогосподарського контролю обраного об'єкта і базується на визначеному переліку систематизованих джерел інформації.

Отже, можна виокремити декілька етапів обліку контролю зобов'язань перед постачальниками та підрядниками:

- ✓ формування методики облікових процедур контролю зобов'язань;
- ✓ визначення основних елементів контролю операцій із забезпечення здійснення розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства та фактів їх зміни; забезпечення формування інформаційної бази для здійснення контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- ✓ перевірка правильності та повноти документального забезпечення оприбуткування товарно-матеріальних цінностей;

- ✓ встановлення обґрунтування та правильності відображення в обліку фактів зміни зобов'язань та їх причини;
- ✓ перевірка своєчасності та обґрунтованості списання та припинення зобов'язань; проведення інвентаризації операцій щодо виконання зобов'язань підприємством перед постачальниками та підрядниками.

Склад інформаційних джерел для здійснення контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками наведено на рис. 3.4.

Рис. 3.4 – Джерела інформації для внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками

Зазначені на рис. 3.4 документи необхідні для отримання даних про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками з метою підтвердження достовірності інформації, проведення аналізу, прийняття рішень та надання відповідних рекомендацій.

На початковому етапі обліку контролю зобов'язань перед постачальниками та підрядниками важливим є правильний підбір методичних прийомів та облікових процедур (інвентаризація, ревізія, внутрішній аудит, тематична перевірка, економічний аналіз, перевірка виконання прийнятих рішень), що будуть якнайкраще відповідати організації бухгалтерського обліку на підприємстві та встановленій обліковій політиці.

На наступному етапі необхідністю є визначення основних елементів контролю операцій із забезпечення здійснення розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства, що наведено в додатку Д.

Слід зазначити, що обов'язковим є здійснення контролю над суб'єктом процесу постачання, який розпочинається із оцінки якості сировини, матеріалів, устаткування, енергоносіїв, інших ресурсів і послуг, що купуються підприємством.

Наступний етап особливий тим, що існує необхідність перевірки правильності документального оформлення процесу оприбуткування та поставки товарно-матеріальних цінностей, надання послуг, виконання робіт щодо відповідності чинним нормам законодавства та положенням внутрішніх документів підприємства. Контролер насамперед повинен перевірити наявність усіх реквізитів у таких первинних документах, як товарно-транспортні накладні, рахунки-фактури, розрахунково-платіжні документи. Неможливо залишити поза увагою те, що за умови виникнення будь-яких сумнівів щодо правильності оформлення первинних документів, а також їх змісту та складу існує ризик того, що документи можуть бути не визнані. Виходячи з цього, особа, яка здійснює контроль повинна проводити попередній контроль обліку операцій щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Надалі здійснюється перевірка правильності та своєчасності припинення та списання зобов'язань. Виходячи з існування різних форм розрахунків, припинення зобов'язань теж здійснюється як грошовими (безготівкова, готівкова) та не грошовими (зарахування взаємних вимог, видача векселя, бартер, уступка права вимоги тощо) формами розрахунків. Якщо припинення зобов'язань відбувається шляхом зарахування взаємних вимог, то спершу необхідно встановити чи зобов'язання припинено в односторонньому або двосторонньому порядку. Далі особа, що здійснює обліковий контроль, повинна перевірити наявність акту звірки розрахунків, правильність оформлення документа про проведення взаємозалі-

ку, своєчасності відображення заборгованості в обліку. Завершальним етапом облікових процедур контролю зобов'язань перед постачальниками та підрядниками є проведення інвентаризації операцій щодо виконання зобов'язань підприємства. Потреба у проведенні інвентаризації пов'язана із необхідністю виявлення за відповідними обліковими документами залишків заборгованості, а також здійснення перевірки обґрунтованості сум, що обліковуються на рахунках цього виду зобов'язань. Не варто залишати поза увагою встановлені терміни погашення зобов'язань на рахунках кредиторів та осіб, винних у пропущенні строків їх погашення. На цьому етапі також потрібно перевірити відсутність випадків переплат та недоплат.

Облікові процедури контролю кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги передбачають також перевірку факту виконання договорів. Можуть виникнути порушення договірних умов, тобто наявність арифметичних помилок у розрахункових документах, невідповідність цін, недостача понад норму природного убутку, невідповідність товарно-матеріальних цінностей стандартам якості та ін. У таких випадках сторони змушені вдаватися до примусового виконання умов договорів стороною, яка їх не виконала або виконала частково.

У процесі інвентаризації сума заборгованості повинна бути узгоджена обома сторонами розрахунків: як кредитором, так і дебітором. Це необхідно для встановлення відповідності сум заборгованості. Для цього контрагенти формують акт звірки розрахунків, який містить виписки з аналітичних рахунків обліку про їх заборгованість.

Ефективна система внутрішнього контролю повинна забезпечувати та сприяти формуванню позитивного результату діяльності підприємства, раціональному використанню усіх елементів його ресурсного потенціалу та запобігати порушенню вимог чинного законодавчого поля.

Можна виділити п'ять основних порушень, які виникають при перевірці наявності та правильності оформлення укладених підприємством господарських договорів і підтверджують факт їх недійсності:

- ✓ договір, що підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню, не завірено;
- ✓ відсутність істотних умов договору;
- ✓ відсутність реквізитів сторін, що уклали договір;
- ✓ невідповідність підписів осіб, що мають на те повноваження;

✓ відсутність обов'язкових реквізитів у виставленій або отриманій претензії.

Контроль за здійсненням розрахунків із постачальниками та підрядниками є запорукою платоспроможності та майбутнього розвитку підприємства. Удосконалення облікового процесу розрахунків з постачальниками та підрядниками є основою процесу контролю. Взаємозв'язок цих етапів облікової роботи потребує постійного удосконалення та уточнення відповідно до змін нормативно-правового забезпечення та умов зовнішнього середовища.

На основі досліджених та систематизованих принципів і методологічних засад контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками розроблено алгоритм управління розрахунками ТОВ «Чорноморська іграшка» за товари, роботи, послуги, який сприятиме досягненню максимальної ефективності його діяльності шляхом посилення облікової складової у цьому управлінні (рис. 3.5).

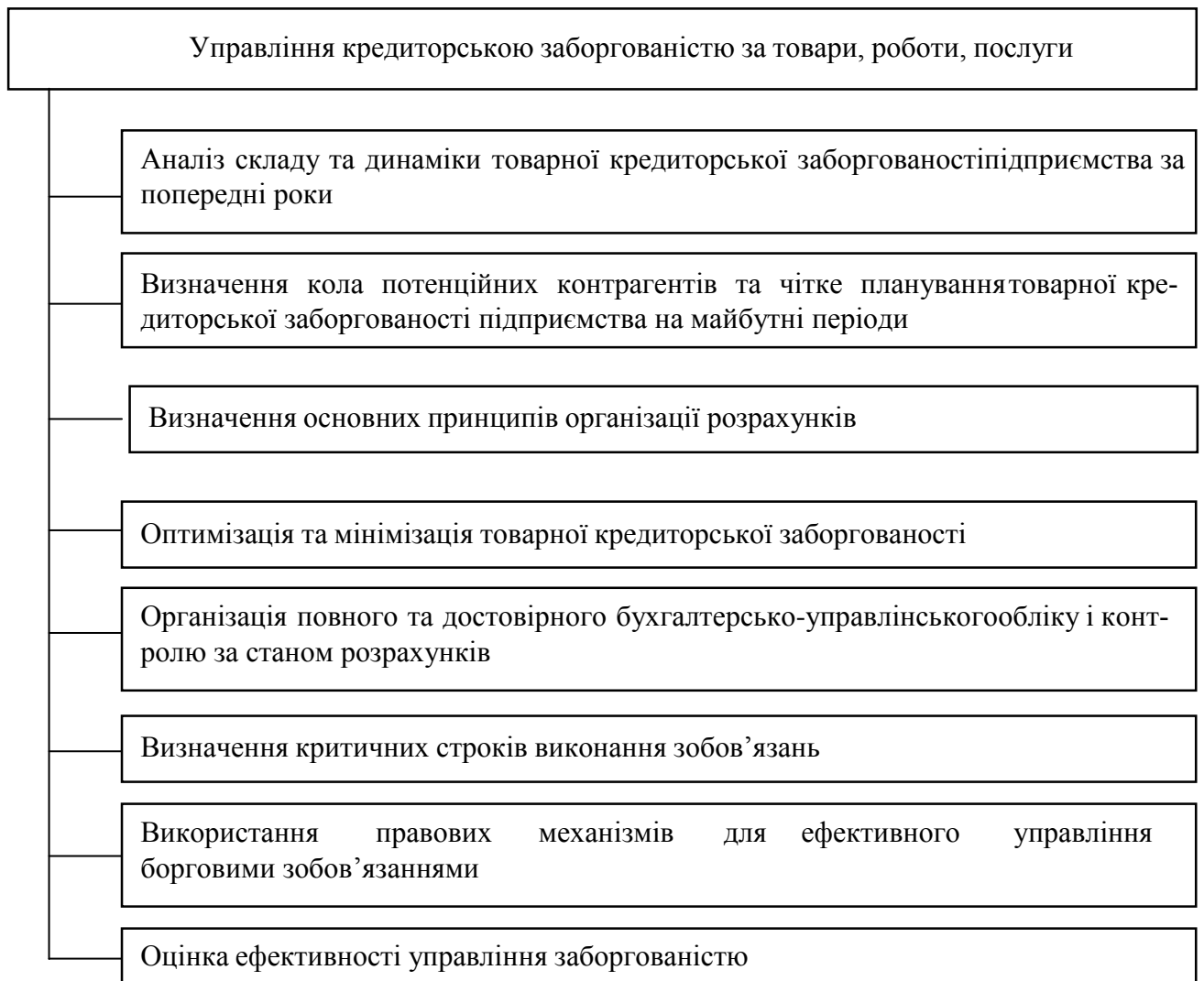

Рис. 3.5. Алгоритм управління розрахунками з постачальниками і підрядниками в ТОВ «Чорноморська іграшка»

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Розрахунки з постачальниками і підрядниками – це взаємні розрахунки підприємств за товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги.

Постачальники – це ділові партнери підприємства, юридичні та фізичні особи, що здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт чи надання послуг на підставі укладених договорів та відповідно до діючого законодавства. Підрядники – це юридичні та фізичні особи, що виготовляють продукцію (виконують роботи, надають послуги) на умовах договору підряду.

Метою написання даної роботи було дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Дослідження теоретичних аспектів організації розрахунків з постачальниками дозволяє зробити висновки, що вони здійснюються як в готівковій, так і безготівковій формі; відносяться до поточних зобов'язань підприємства і оцінюються за сумою погашення, у розмірі недисконтованої суми грошових коштів або їх еквівалентів, що буде сплачена. Організація обліку розрахунків з постачальниками повинна забезпечити: своєчасну перевірку розрахунків з постачальниками; попередження прострочки кредиторської заборгованості.

З метою дослідження практичних аспектів обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками було обрано ТОВ «Чорноморська іграшка». Підприємство веде бухгалтерський облік, складає статистичну та фінансову звітність у порядку, встановленому державою, несе відповідальність за її достовірність і своєчасність надання звітних даних. Бухгалтерський і управлінський облік на підприємстві ведеться згідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Фінансово-господарська діяльність підприємством здійснюється з урахуванням вимог діючого законодавства.

На ТОВ «Чорноморська іграшка» використовується централізована система збору та обробки інформації, коли вся облікова робота зосереджена у центральній бухгалтерії у програмі 1С.

В цілому весь процес розрахунків з постачальниками включає два етапи: на першому - ведеться облік надходження ТМЦ, послуг, робіт і облік їх оплати; другий - включає в себе формування звітних документів, а саме оборотно-сальдової відомості і журналу-ордеру. Стан організації первинного обліку на підприємстві відповідає вимогам чинного законодавства, ведеться на підставі типових форм докумен-

тів, які містять належним чином заповнені реквізити, складаються та оброблюються вчасно. Облік розрахунків ТОВ «Чорноморська іграшка» з його контрагентами (постачальниками) ведеться в типовій конфігурації в розрізі документів-замовлень.

Аналітичний облік розрахунків з постачальниками ведуть по кожному окремо поданому рахунку, що дає можливість отримання необхідних даних по постачальниках, по розрахункових документах.

З метою вдосконалення організації обліку і внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками на ТОВ «Чорноморська іграшка» пропонується наступні шляхи удосконалення:

1) вважаємо, що при укладанні господарського договору особливу увагу необхідно приділяти його суттєвим умовам. Головними ознаками суттєвості господарського договору як об'єкта бухгалтерського спостереження є його предмет, ціна, форма розрахунку та санкції при неправомірній поведінці або порушенні умов договору. Визнання господарського договору об'єктом бухгалтерського обліку потребує розробки способів його відображення у обліковій системі. В зв'язку з цим пропонується ведення обліку господарських договорів товарного змісту на рахунках позабалансового обліку 031 “Договірні зобов'язання” та 032 “Договірні права” з моменту набуття договором юридичної сили.

2) важливим аспектом організації обліку розрахункових операцій на ТОВ «Чорноморська іграшка» є звірка сум заборгованостей. Вивчення практики проведення інвентаризації кредиторської заборгованостей виявило недосконалість документального забезпечення цієї ділянки інвентаризаційної роботи. З метою виправлення цих недоліків та підвищення якості документального забезпечення інвентаризації дебіторської і кредиторської заборгованостей необхідно вдосконалити форми Акту зіставлення розрахунків та Акту інвентаризації розрахунків. Удосконалена форма Акту зіставлення розрахунків забезпечить можливість його початкового складання з метою підтвердження існуючих сум заборгованостей як підприємством-кредитором, так і підприємством-дебітором.

3) розробити графік документообігу з обліку розрахунків з постачальниками то та затвердити Наказом про облікову політику за зразком, який представлено в додатку Е.

4) при виявленні заборгованості, по якій минули строки позовної давності, пропонуємо вживати термінові заходи до її ліквідації. Пам'ятку по термінам позов-

ної давності представлено у додатку Ж.

В умовах формування і становлення нових соціально-економічних відносин з урахуванням існуючих організаційно-правових форм підприємницької діяльності виникають завдання створення ефективного внутрішньогосподарського контролю та вдосконалення його структури, тому питання його організації є актуальними, в тому числі і на ТОВ «Чорноморська іграшка»

Основними складовими системи внутрішнього контролю є організаційне забезпечення, системи підтримки, використання результатів внутрішнього контролю для прийняття управлінських рішень.

На нашу думку, при організації системи внутрішньогосподарського контролю на ТОВ «Чорноморська іграшка» повинні братися до уваги основні принципи її ефективності, дотримання яких є ключовою умовою успішного функціонування системи і які включають ряд основних правил: відповідальності, збалансованості, своєчасності повідомлення про відхилення, інтеграції, відповідності контролюючої і контрольованої систем, постійності, комплексності, узгодженості пропускну здатності різних ланок системи внутрішнього контролю, розподілу обов'язків, дозволу і схвалення.

Формування адаптивної системи внутрішнього контролю вимагає упорядкування інформаційного забезпечення процесу управління кредиторською заборгованістю. Це можна здійснювати двома шляхами. Перший шлях полягає у внесенні уточнень організаційних регламентів формування, обробки й узагальнення контрольно-оцінної інформації щодо підконтрольного об'єкта в залежності від цілей і завдань внутрішнього контролю. Другий шлях – це розширення сфер використання результатів внутрішнього контролю на основі реалізації його стратегічного напрямку при визначенні основних параметрів управління зобов'язаннями у форматі прогнозних бюджетів.

Результати проведення внутрішнього контролю запропоновано оформлювати такими таблицями як: Відомість перевірки складу поточної кредиторської заборгованості, Перелік пред'явлених претензій на адресу підприємства. Це дозволить визначити якість внутрішнього контролю за розрахунками з постачальниками і підрядниками з боку бухгалтерії, та виявити випадки викривлень звітних даних за ними.

Таким чином, запровадження у практичну діяльність розроблених рекомендацій сприятиме подальшому вдосконаленню обліку та аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками підприємства, а також позитивно вплине на загальний стан підприємства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): навч. посібник. 2-ге вид. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 326 с.
2. Аудит: методика і організація: навч. посібник / Н. І. Гордієнко та ін. 2-ге вид., перероб. і доп. Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319с.
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. 7-е вид., доп. і перероб.] Житомир: ПП "Рута", 2016. 832 с.
4. Бруханський, Р. Ф., Скирпан О. П. Бухгалтерський облік: навч. осіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 444 с.
5. Власюк Г. В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками // Держава та регіони. 2009. № 5. С. 40–44.
6. Вплив змін валютних курсів. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21, затверджений наказом МФУ від 10.08.2000 р. № 193 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (дата звернення 17.04.2023)
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами та доповненнями). *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/436-15#Text> (дата звернення: 05.04.2023)
8. Гуцаленко Л.В., Коцупатрий М.М., Марчук У.О. Внутрішньогосподарський контроль: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
9. Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи: міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37). Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text (дата звернення 01.05.2023)
10. Загальні вимоги до фінансової звітності: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 , затверджений наказом Міністерства фінансів України від 07.12.2013 р. № 73 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 27.04.2023)
11. Запаси: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9, затверджений наказом МФУ від 20.10.1999 р. №246 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення 20.03.2023)

12. Зобов'язання. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11, затверджений наказом МФУ від 31.01.2000 N 20 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення 20.04.2023)

13. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 291 (зі змінами і доповненнями): веб-сайт. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 30.04.2023)

14. Козаченко Л. А., Галкін В. В., Мец Н. С. Кредиторська заборгованість та шляхи забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Національні та глобальні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20 С. 967-970. URL: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/196.pdf> (дата звернення 17.05.2023).

15. Коцупатрий М., Гуцаленко У. Внутрішньогосподарський контроль: організаційні аспекти та класифікаційні ознаки // *Економічний аналіз*, 2010. Вип. 6. С. 433-436

16. Кужельний М.В. Організація обліку: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 349 с.

17. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту: підручник. К.: Каравела, 2012. 544 с.

18. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік: підручник. Київ: Вид-во «Центр учбової літератури», 2009. 670 с.

19. Мельничук О.І. Ринок платіжних карток в Україні: сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку. *Студентський вісник національного університету водного господарства та природокористування*. 2015. № 1(3). С. 100-103

20. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку від 29.01.2000 р. № 356 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text> (дата звернення: 21.05.2023)

21. Орлова В.К. Фінансовий облік: навчальний посібник. К.: Центр учбо-вої літератури, 2010. 510 с.

22. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань господарських операцій підприємств, затверджений наказом МФУ від 09.12.2011 р. №z1556-11: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення 30.04.2023)

23. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17#Text> (дата звернення: 09.05.2023).

24. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2017 р. № 148 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0148500-17#Text> (дата звернення: 17.04.2023)

25. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 29.04.2023).

26. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: затв. наказом Мін-фіну від 02.09.2014 р. №879 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

27. Положенням про порядок здійснення банками операцій за акредитивами, затверджене постановою Правління НБУ від 03.12.2003 р. № 514 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03#Text> (дата звернення 25.05.2023)

28. Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах, затверджене постановою Правління НБУ від 15.12.2004 р. № 639 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0041-05#Text> (дата звернення 22.05.2023)

29. Положенням про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України, затверджене постановою Правління НБУ від 16.12.2002 р. № 508 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03#Text> (дата звернення 24.05.2023)

30. Положення про порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2000

р. № 520 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0152-01#Text> (дата звернення 23.05.2023)

31. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. (зі змінами та доповненнями) / Верховна Рада України. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 16.03.2023)

32. Про зовнішньоекономічну діяльність Закон України № 959-XII від 16.04.1991 р. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення 17.04.2023)

33. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення 05.05.2023)

34. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2374-XII. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text> (дата звернення 05.05.2023)

35. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (дата звернення 05.05.2023)

36. Садовська, І. Б. Божидарнік Т. В., Нагірська К. Є. Бухгалтерський облік: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2013. 688 с.

37. Стасишен М.С., Піча Ю.В. Основи аудиту (в схемах, графіках і таблицях): навч. посіб. К.: Карвела, 2007. 192 с.

38. Сук Л. К., Сук П. Л. Фінансовий облік: навч. посіб. 3-тє, переробл. і доповн. К.: Знання, 2016. 664 с.

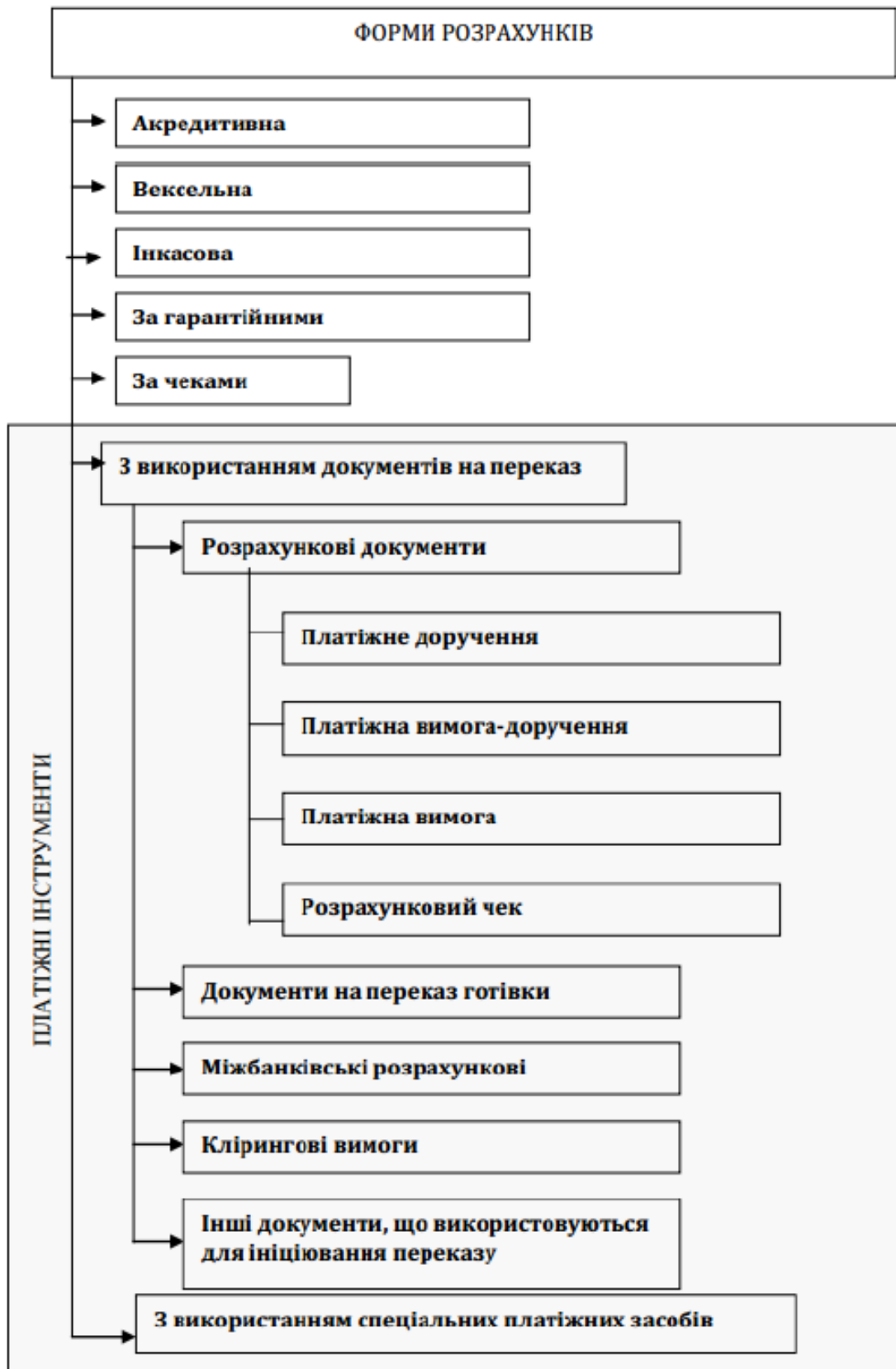
39. Тесленко Т. І. Облік і аналіз поточних зобов'язань : автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Київ, 2009. 21 с.

40. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підручник. К.: А.С.К., 2010. 784 с.

41. Фінансовий облік: підручник: у 2 ч. / Бондар М.І. та ін. Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». К.: КНЕУ, 2012. Ч. 1. 2012. 553 с.

42. Фінансовий облік: конспект лекцій / Абрамчук М.Ю. та ін. Суми: Сумський державний університет, 2018. 395 с.
43. Фінансовий облік: підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь та ін. 3-тє вид., доповн. та переробл. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 418 с.
44. Фінансовий облік 2 : навч. посіб. / Н.М. Ткаченко, О.В. Борович, І.Л. Цюцяк, А.Л. Цюцяк; за заг. ред. Н.М. Ткаченко. К.: Алерта, 2014. 456 с.
45. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змінами та доповненнями). *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 11.06.2023)
46. Шара Є. Ю., Соколовська-Гонтаренко І. Є. Фінансовий облік І: навч. посібник. К. : Центр учб. літ., 2016. 336 с.
47. Югас Е. Ф. Економічна сутність договірних відносин підприємства та форми розрахунків з постачальниками і підрядниками. *Економічний вісник*. 2011. № 17/2. С. 102-109. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Yugas.k54pdf (дата звернення 10.05.2023).
48. Національний банк України: [Веб-сайт]. Київ, 2023. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 02.05.2023)
49. Верховна Рада України: [Веб-сайт]. Київ, 2023. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 20.03.2023)

Додаток А Форми розрахунків підприємств

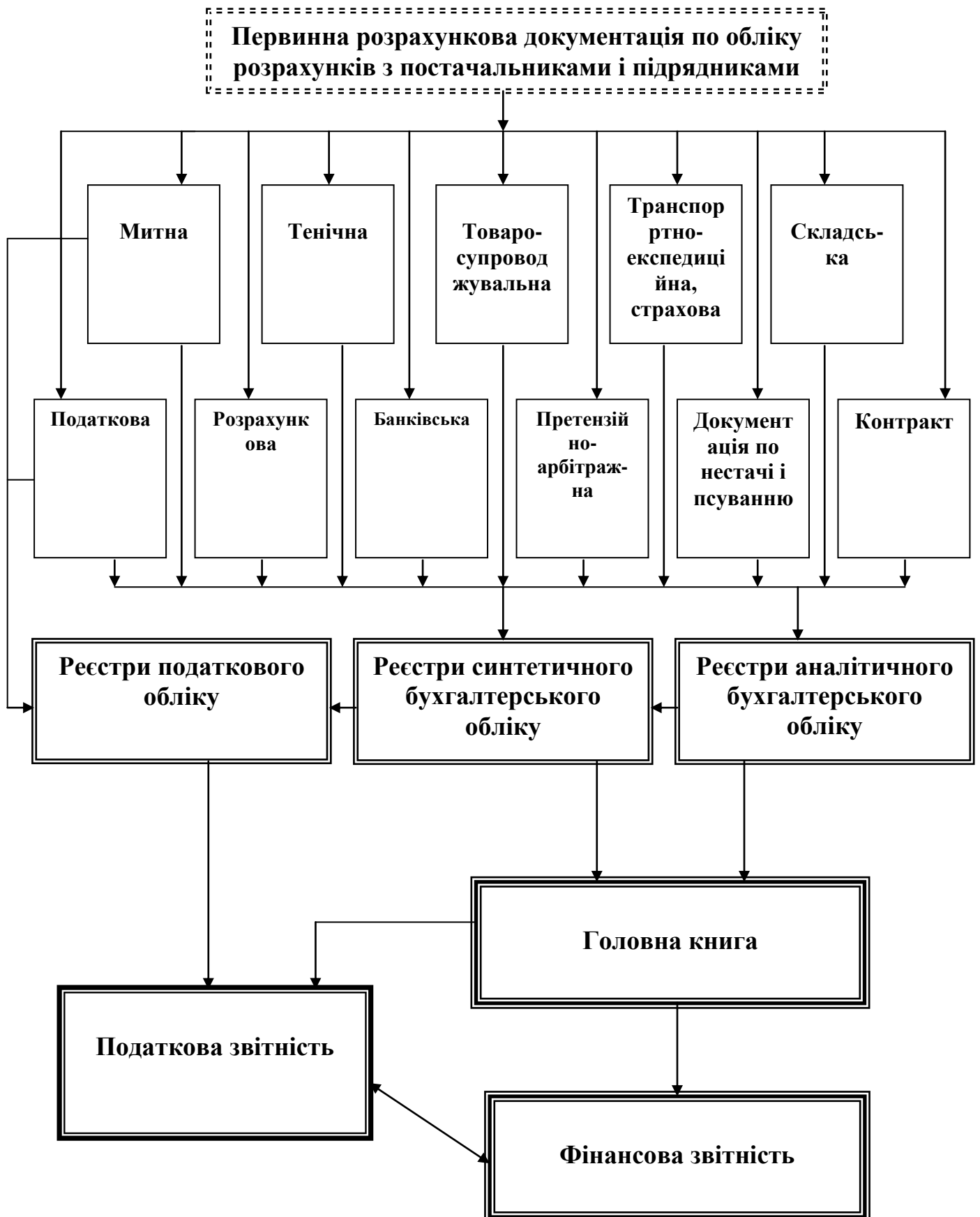
Додаток Б

Характеристика наслідків порушень постачальниками й склад збитку

Наслідки порушень	Склад збитку
Зменшення обсягу виробництва або реалізації продукції (робіт, послуг)	Неодержаний прибуток; збільшення умовно-постійних витрат у собівартості продукції; витрати по сплаті санкцій
Простої й форсування виробництва	Витрати по заробітній платі з відрахуваннями на соціальне страхування; витрати по сплаті санкцій
Заміна сировини, матеріалів, що комплектують вироби	Витрати по заробітній платі з відрахуваннями на соціальне страхування (при збільшенні трудомісткості продукції); витрати на сировину, матеріали, що комплектують вироби й паливно-енергетичні ресурси
Усунення недоліків в отриманій продукції (виконаних роботах)	Витрати по заробітній платі з відрахуваннями на соціальне страхування; матеріальні витрати, пов'язані з усуненням недоліків
Повернення або реалізація продукції неналежної якості або некомплектної	Витрати по поверненню продукції постачальникові або її реалізації
Брак у результаті використання отриманих від постачальника виробів зі схованим непереборним дефектом (браком), виявленим у процесі виробництва продукції (робіт, послуг) або при експлуатації (використанні) цієї продукції в споживача	Собівартість браку; витрати на відшкодування витрат, понесених споживачем у зв'язку із придбанням продукції (робіт, послуг), виготовленої з використанням виробів (сировини, матеріалів, заготовок і т.д.) зі схованим непереборним дефектом, витрати на демонтаж цієї продукції, а також транспортні витрати, викликані заміною бракованої продукції; неодержаний прибуток; витрати по сплаті санкцій
Втрата або ушкодження майна	Вартість втраченого майна; сума уцінки ушкодженого майна або витрати по усуненню ушкодження
Зміна асортиментів виготовленої продукції (робіт, послуг)	Неодержаний прибуток; витрати по сплаті санкцій; збільшення (зменшення) умовно-постійних витрат у собівартості продукції

Додаток В

Документування розрахунків з постачальниками і підрядниками

Додаток Е
ТЕСТ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З
ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ

Організація, що перевіряється	ТОВ «Чорноморська іграшка»
Період аудиту	01.01.2020 – 31.12.2020
Керівник аудиторської перевірки	Волянська Марина Петрівна
Термін аудиту	19.05.2023 – 25.05.2023

№	Зміст питання	Варіанти відповіді			Оцінка контролю
		Так	Ні	Інф. відсутн	
1.	Функції, зв'язані з закупівлями, відділені від функцій, зв'язаних із запитами, відвантаженням ?	+			висока
2.	Обробка рахунків-фактур і кредиторської заборгованості відділена від функції ведення Головної книги?		+		висока
3.	У випадку виходу у відпустку співробітників , в обов'язки яких входить робота з закупівлями і кредиторською заборгованістю, інших осіб призначають на виконання цих обов'язків ?	+			висока
4.	Доступ до комп'ютеризованих записів по постачальниках і кредиторській заборгованості обмежений тими особами, яким необхідний такий доступ у рамках службових обов'язків?	+			висока
5.	Замовлення на закупівлю і прибуткові документи оформляються в порядку послідовності?	+			висока
6.	Витрати, не зв'язані з ТМЗ, підтверджуються затвердженими рахунками-фактурами й іншими додатковими документами?	+			висока
7.	Мається затверджений список постачальників?		+		висока
8.	Дані журналів-ордерів по кредиторській заборгованості звіряються з даними Головної книги?	+			висока
9.	Щомісячні обороти по рахунках постачальників періодично перевіряються відповідною особою на предмет прострочених одиниць?	+			висока
10.	Ведеться періодична перевірка закупівельних цін особою, що не працює у відділі закупівель?	+			висока
11.	Закупівлі підтверджуються відповідним чином санкціонованими і затвердженими замовленнями на закупівлі?	+			висока
12.	Маються офіційні процедури вибору постачальників на конкурсній основі?	+			висока
13.	Чи перевіряється математична точність рахунків-фактур?	+			висока
14.	На підприємстві маються процедури на зміну звітних періодів, і відповідальна особа постійна перевіряє їх?	+			висока

Керівник аудиторської організації _____ Волянська М.П.
 Керівник аудиторської групи _____ Волянська М.П.
 Ознайомила _____ Кузьменко В.О.

Додаток Е

Графік документообігу з обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками

Назва документа	Складання документа		Передавання до подальшої інстанції				Передача в бухгалтерію
	строк	виконавець	куди ?	кому ?	з якою метою ?	коли ?	
Прибуткова накладна	У момент відвантаження	Постачальник	Покупцеві	Склад, бухгалтерія	Оприбуткування цінностей	Після одержання цінностей	Завскладу передає разом зі звітом про рух товарно-матеріальних цінностей
Податкова накладна	У момент відвантаження	Постачальник	Покупцеві	Бухгалтерія	Реєстрація	Після одержання цінностей	Залишається в бухгалтерії
Акт про виконані роботи, послуги	Після виконання робіт, послуг	Підрядник	Замовникові	Відповідальній особі від замовника	Приймання робіт, послуг	Після завершення виконання робіт, послуг	Відповідальна особа завіреним актом передає бухгалтерові
Рахунок	Перед проведення операції	Постачальник	Покупцеві	Головному бухгалтеру, бухгалтеру	Проведення передоплати	Після укладання угоди чи усної домовленості	Залишається в бухгалтерії для здійснення оплати
Відомість аналітичного обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками	Упродовж місяця	Бухгалтер	–	–	–	–	Залишається в бухгалтерії для аналізу та узагальнення даних за розрахунками з постачальниками і підрядниками
Реєстр синтетичного обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками	1 - 5 числа наступного місяця	Бухгалтер	–	–	–	–	Залишається в бухгалтерії

Додаток Ж

Терміни позовної давності

Вид терміну	Розмір терміну	Нормативний акт	Примітка
Загальний термін	3 роки	Ст. 257 ЦКУ	Застосовується, якщо положеннями ЦКУ та іншими нормами законодавства для окремих видів вимог не передбачені інші терміни давності
Спеціальні терміни	1, 5, 10 років	Ст. 258 ЦКУ	- 1 рік - вимоги щодо стягнення неустойки (штрафу, пені) (якщо договором встановлюється неустойка, що продовжується (за кожен день порушення), то термін позовної давності слід обчислювати за попередні 12 місяців від дня подання позову. - 1 рік - вимоги у зв'язку із перевезенням вантажів, пошти.
	6 місяців, 1 рік	Ст. 258, ч. 3 925 ЦКУ Ст. 559 ЦКУ	- 6 місяців - з моменту терміну виконання основного зобов'язання (у разі якщо кредитор не пред'явив вимог до поручителя). - 1 рік - з моменту укладення договору поручительства, в якому термін виконання основного зобов'язання не визначений або встановлений моментом вимоги.
	4 роки	Ст. 8 Конвенції	- Умови зовнішньоекономічного договору підпадають під регулювання Конвенцією про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів
Договірні терміни	За домовленістю, але не менше від встановленого	Ст. 259 ЦКУ	- Скорочення встановленого терміну забороняється. - Складання договору із зазначенням тривалішого терміну обов'язково має бути у письмовій формі. - Не допускається зміна порядку обчислення позовної давності
Відсутність терміну	-	Ст. 233 КЗпП	- Заборгованість із зарплати
Податковий термін (при списанні податкового боргу)	1095 днів	Ст. 102 Розд. II ПКУ	2555 дня у разі проведення перевірки контрольованої операції відповідно до статті 39 цього Кодексу